

Uluslararası Egzersiz
Psikolojisi Dergisi

International Journal of Exercise Psychology

e-ISSN: 2687-6051

Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi

International Journal of Exercise Psychology

Cilt: 2

Sayı: 2

Yıl: 2020

egzersizpsikolojisi@gmail.com

<https://dergipark.org.tr/intjouexerpsyc>

ULUSLARARASI EGZERSİZ PSİKOLOJİSİ DERGİSİ

International Journal of Exercise Psychology

e-ISSN: 2687-6051

Cilt / Volume: 2

Sayı / Number: 2

Yıl / Year:2020

EDİTÖR / EDITOR

Deniz BEDİR, Erzurum, TÜRKİYE.

Dr. Süleyman Erim ERHAN, Tekirdağ, TÜRKİYE.

Dr. Fatih AĞDUMAN, Erzurum, TÜRKİYE.

DİL EDİTÖRLERİ / LANGUAGE EDITORS

Dr. Selçuk YAZICI, Erzurum

Fatih Bedir, Erzurum

Erhan Erdem, Erzurum

Mücahide Bedir, Erzurum

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Ali BRIAN, University of South Carolina, ABD.

Dr. Emi TSUDA, West Virginia University, ABD.

Dr. Jacqueline D. GOODWAY, Ohio State University, ABD.

Dr. Jerraco Johnson, Ohio State University, ABD.

Dr. Ruri FAMELIA, State University of Padang, ENDONEZYA.

Dr. Saeed SHOKOUFEH, Malekan-Azad University, İRAN.

Dr. Seung Yeon PARK, Norfolk State University, ABD.

Dr. Abdurrahman AKTOP, Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Ahmet YAPAR, Çanakkale Onsekiz Mart, TÜRKİYE.

Dr. Aydın ILHAN, Pamukkale Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Elif KARAGÜN, Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Feyza Meryem KARA, Kırıkkale Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Gökhan ÇALIŞKAN, Iğdır Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Gözde ERSÖZ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. İhsan SARI, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. İlker ÖZMUTLU, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. İlyas GÖRGÜT, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Mehmet GÜLLÜ, İnönü Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Sevinç NAMLI, Erzurum Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Tamer KARADEMİR, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Zekihan HAZAR, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE.

Dr. Zinnur GEREK, Gaziantep Üniversitesi, TÜRKİYE.

Amaç ve Kapsam / Aim and Scope

Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisinin amacı, bilim dünyasına spor psikolojisi alanında deneysel ve teorik katkılar yayınlamaktır.

Egzersiz ve spor psikolojisi, psikolojinin sportif performansı üzerine etkisi, psikolojik beceriler gibi makaleler dergimizin kapsamı için uygundur. UEPD'nin amacı, titiz ve ilgili çalışmaların sonuçlarını yaymak, teorinin geliştirilmesi ve önceki bulguların onaylanması veya çelişkileri ile ilgili bulguları ve yorumları ortaya koymaktır. UEPD, epistemoloji, araştırma soruları, araçlar, istatistiksel veya klinik analizler ve tartışma veya potansiyel uygulamalar arasındaki tutarlılığı içeren çeşitli metodolojiler sunmaktadır. Nitel ve nicel analizler ve vaka çalışmaları uygun bir şekilde kullanıldığında ilgi çekicidir. UEPD, spor ve psikolojiyle ilgili aşağıdaki bölümlerden oluşur:

Spor Psikolojisi, Egzersiz Psikolojisi, Performans Psikolojisi, Motivasyon, İletişim, Öz Güven, Kaygı, Stres, Saldırganlık, İmgeleme, Hedef Belirleme vs.

The aim of the International Journal of Exercise Psychology is to publish experimental and theoretical contributions to the world of science in the scope of sport psychology.

Articles such as exercise and sports psychology, the effect of psychology on sport performance, psychological skills are suitable for the scope of our journal. The aim of the UEPD is to spread the results of rigorous and relevant studies, to develop findings and interpretations of the approvals or contradictions of previous findings. The UEPD offers a variety of methodologies, including consistency between epistemology, research questions, tools, statistical or clinical analysis, and discussion or potential applications. Qualitative and quantitative analysis and case studies are interesting when used appropriately. The UEPD consists of the following sections on sports and psychology:

Sport Psychology, Exercise Psychology, Psychology of Performance, Motivation, Communication, Self Confidence, Anxiety, Stress, Aggression, Imagery, Goal Setting, etc.

Yayın Periyodu / Publishing Period

Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda 2 kere yayımlanan bilimsel ve hakemli bir dergidir. Derginin dili Türkçe olmasının yanı sıra İngilizce makalelere de yer verilmektedir. Dergimiz, egzersiz ve spor psikolojisi alanında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde özgün araştırmaları ve derleme (review) makaleleri yayımlamaktadır.

International Journal of Exercise Psychology is a scientific and peer-reviewed journal published twice a year in June and December. The language of the journal is Turkish, as well as articles in English. This journal publishes original research and review articles in the field of sports psychology, both nationally and internationally.

Yayın hakkı / Copyright

Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisinde yayımlanan yazı, resim, şekil ve tablolar yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen herhangi bir nedenle basılamaz, çoğaltılamaz. Referans göstermek kaydıyla özetleme ve alıntı yapılabilir. Dergide yayımlanan yazı, şekil ve resimlerden yazarları, ilan ve reklamlardan firmaları sorumludur.

The articles, pictures, figures and tables published in the International Journal of Exercise Psychology cannot be printed or reproduced for any reason, partially or completely, without the permission of the publisher. Summarizing and quoting can be done provided that they show a reference. The authors are responsible for the articles, figures and pictures published in the journal, and the companies for the announcements and advertisements.

Yazışma Adresi / Correspondence Address

Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi (IntJourExerPsyc)

Tel:(0543) 599 64 54

egzersizpsikolojisi@gmail.com

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjouexerpsyc>

Adres: Saltuklu Mah. Dadaş Cad. No:53, Kat:4, No:7, Aziziye/ERZURUM

1. BAŞLIK VE YAZAR BİLGİSİ

Makale metninde yazı tipi olarak Times New Roman, 11 punto ve 1,0 satır aralığı kullanılmalıdır. Başlık **14 punto**, sözcüklerin ilk harfi büyük harflerle, ortalanmış olarak yazılmalıdır. Türkçe yazılmış makalelerde Türkçe başlığın altına İngilizce, İngilizce yazılmış makalelerde İngilizce başlığın altında Türkçe başlığa yer verilmelidir.

Çalışmanın yazarının adı soyadı **11 punto**, soyadı büyük harflerle ve ortalanmış olarak, yazar birden fazla ise, adlar çalışmaya katkılarına göre yan yana sıralı yazılmalıdır. Yazar(lar)ın çalıştıkları üniversite, fakülte/yükseköğretim, şehir ve ülke bilgileri İngilizce başlığın altında yazar ismi ya da isimleriyle eşleştirilmiş imlerle (1,2,3) belirtilmelidir.

Çalışma herhangi bir bilimsel etkinlikte bildiri olarak sunulmuş ise, makalenin başlığına im (*) konularak, makalenin ilk sayfasının altında etkinliğin adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir. Çalışma herhangi bir araştırma kurumu ya da fonu tarafından desteklenmiş ise, makalenin başlığına im (*) konularak, desteği sağlayan kuruluşun adı, projenin numarası ve tamamlandığı tarih ilk sayfanın altında belirtilmelidir. Çalışma lisansüstü tezlerden üretilmiş ise, makalenin başlığına im (*) konularak, tezin adı, danışmanın adı ve tamamlandığı tarih ilk sayfanın altında belirtilmelidir. Dip notlardaki tüm bilgiler **9 punto** olmalıdır.

2. ÖZ

Çalışmalar Türkçe ve İngilizce dillerinde gönderilebilir. Her çalışmanın baş kısmında Türkçe ve İngilizce özet bulunmalıdır. Özet, 10 punto büyüklüğünde ve 260 sözcüğü geçmeyecek şekilde tek sütun ve iki yana yaslı olarak yazılmalıdır. "Öz" metni içinde kaynak verilmemelidir. Her özeti altında o dilden çalışmayı betimleyen 3-5 anahtar kelime bulunmalıdır.

3. BÖLÜMLER VE ALT BÖLÜMLER

Çalışmalarda ana bölüm başlıkları numaralandırılarak ortalanmış, 12 punto ve büyük harfle yazılmalıdır. Alt bölüm başlıkları (İkinci düzey başlıklar) sola yaslı, ilk harfleri büyük, 11 punto, kalın ve italik olarak yazılmalıdır. Üçüncü düzey başlıklar ise sola yaslı, 11 punto, bold, italik ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olacak biçimde yazılmalıdır.

Metin içindeki paragraflar en az üç cümleden oluşmalı ve paragraflar arasında bir satır boşluğu bırakılmalıdır. Makaleler, **9000 sözcüğü** geçmemelidir.

Çalışmalarda ana bölümler sırasıyla;

- GİRİŞ
- YÖNTEM
 - Evren ve örneklem/Çalışma Grubu/Katılımcılar/Denekler (bunlardan sadece biri)
 - Veri toplama yöntem(ler)i/teknikleri/araçları
 - Verilerin analizi
- BULGULAR
- TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER
- DESTEK VE TEŞEKKÜR BEYANI
- ETİK BEYANI
- YAZAR KATKILARI
- KAYNAKLAR

bölümlerinden oluşmalıdır.

Ana metine, öz ve/veya abstract'tan sonra "GİRİŞ" alt başlığı yazılarak metne başlanmalıdır. YÖNTEM, BULGULAR ve TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER bölümlerine yeni sayfadan başlanmamalı, bir bölüm bittikten sonra, aynı sayfada diğeri onu izlemelidir.

Sıklıkla kullanılan istatistiksel tekniklerle yapılan çözümlerinin sonuçları belirli bir standarda göre metinde yer almalıdır. Aşağıda en yaygın kullanılan tekniklerin sunumuna ilişkin bazı kurallar yer almaktadır:

- Varyans analizi sonucu metinde, "...yaş değişkeninin temel etkisi anlamlıdır ($F(1,123) = 5.43, p < .05$)" örneğindeki gibi rapor edilmelidir.
- Korelasyon ve ki-kare değerleri sunulurken denek sayısına (n) yer verilmelidir.

- t testi ve varyans analizi sonucunda yapılan çoklu karşılaştırmalar (Tukey testi gibi) sunulurken serbestlik derecesi (sd) verilmelidir.
- Regresyon analizleri sunulurken R, R², F, Beta, t ve p değerleri verilmelidir.
- Faktör analizi sunulurken her faktör altındaki maddelerin faktör yükleri (factor loadings), her faktörün özdeğeri (eigenvalue) ve açıkladığı varyans verilmelidir.

Yukarıda verilenlerden farklı istatistiksel çözümler kullanılması durumunda ilgili tekniklere ilişkin sembol ve açıklamalar uygun yerlerde yer almalıdır.

Türkçe makalelerde Türk Dil Kurumu'nun sözlükleri ve yazım kılavuzu dikkate alınmalı ve mümkün olduğunca Türkçe sözcükler kullanılmalıdır. Alana özgü yabancı dildeki kavramın/terimin Türkçe karşılığı kullanılırken ilgili kavramın/terimin ilk kullanıldığı yerde yabancı dildeki karşılığı parantez içinde verilmelidir.

4. KAYNAKLARIN BELİRTİLMESİ

Makalenin sonunda, varsa ek(ler)den önce kaynaklar, yazarın veya kurum ismi, isim sırasıyla belirtilmelidir. Kaynaklar 9 punto ile aralık bırakmadan ardı ardına yazılmalıdır.

Kaynakçada APA stili kullanılmalıdır.

4.1. Atıflar

Makalede yer alacak tüm atıflarda parantez içinde yer alan ifadeler italik yazılmalıdır.

4.1.1. Tek yazarlı

"Ellis (1997),"; "Ellis'e (1997) göre....."; "(Ellis, 1997)".

4.1.2. İki yazarlı

"Abrams ve Ellis (1994),"; "Abrams ve Ellis'e (1994) göre ..."; "(Abrams ve Ellis, 1994)".

4.1.3. Üç ve daha çok yazarlı

İlk yazardan sonra "ve ark." ifadesi yazılır sonra virgül konularak tarih yazılır: "(Demerouti ve ark., 2000)".

4.1.4. Kurum yazarlığı

İlk göndermede kurumun açık adı, yanında kısaltması ve tarih verilir: "(Türk Standartları Enstitüsü [TSE], 1999)".

4.1.5. Aynı soyadı taşıyan birden fazla yazarlı çalışmalarda

Aynı soyadı taşıyan yazarları birbirinden ayırmak için adlarının baş harfleri de kullanılır: "G. Underwood (1998) ve J. D. Underwood (1999) araştırmalarında bu konuya değinmiştir."

4.1.6. Aynı yazarın aynı tarihli birden fazla eserinin bulunması durumu

Aynı yazarın aynı tarihli birden fazla eserinin bulunması durumunda, yayın tarihine bir harf eklenerek ayırım sağlanır: "(Berke, 2002a)"; "(Berke, 2002b)".

4.1.7. Birden fazla yayına aynı anda gönderme yapma

Yazar soyadına göre alfabetik sıra izlenir: "Bu konuda yapılan araştırmalar (Işık 1997; Kara 1996; Keskin 1996) göstermiştir ki...".

4.1.8. İkincil kaynaktan alıntı

İkincil kaynak esas kaynakça listesinde gösterilir. Metinde ise, sadece orijinal çalışmayı yapan/yapanların adı verilir. Birincil kaynaktan bahsedildikten sonra, ikincil kaynak "aktaran" şeklinde belirtilir: "... konusunda Adler'in yaklaşımı esas alınmaktadır (aktaran, Coltheart, 2001)."; "(Grayson ve Meilman; aktaran, Perine ve Lisle, 1995).".

4.2. Kaynakça Bölümünün Yazımı

4.2.1. Kitaplar

Kitap adlarında (özel isimler dışında) sadece ilk harf büyük yazılır.

4.2.1.1. Tek yazarlı

Corey, G. (1991). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Ong, W. J. (2002). *Orality and literacy: The technologizing of the word* (2nd ed.). New York: Routledge.

4.2.1.2. İki yazarlı çalışmalar

Corsini, R. J., & Wedding, D. (1989). *Current psychotherapies*. Illionis: F.E. Peacock Publishers Inc.

Fidan, N. ve Erden, M. (1986). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

4.2.1.3. Editörlü kitaplar

Ellis, A. (1973). Rational-emotive psychotherapy, In H. C. Patterson (Ed.), *Theories of counseling and psychotherapy* (pp. 49-57). New York, Harper and Row Publishers.

Sanalan, V. A. (2011). M-öğrenme uygulamalarına geçiş. B. B. Demirci, G. T. Yamamoto ve U. Demiray (Ed.) içinde, *Türkiye’de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar II* (ss. 379-388). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

4.2.1.4. Çeviri kitaplar

Ong, W. J. (2012). *Sözlü ve yazılı kültür: Sözü teknolojileşmesi* (6. Basım) (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). İstanbul: Metis Yayıncılık.

4.3. Dergilerde Yayınlanan Çalışmalar

Tosun, A. (2006). Depresif belirti düzeyi yüksek kişilerde otobiyografik anıların bilince istemsiz gelişleri ve depresif içerikleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 21-37.

Toma, J. D. (1997). Alternative inquiry paradigms, faculty cultures, and the definition of academic lives. *The Journal of Higher Education*, 68, 679-705.

4.4. Bildiriler

Gündüz, B. (1999). *Hemşirelerde stresle başa çıkma biçimleriyle tükenmişlik arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

4.5. Tezler

Ergen, H. (1999). *Türkiye’de eğitim harcamalarının analizi ve yükseköğretimde maliyetler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

4.6. Elektronik Kaynaklar

4.6.1. Bir web sitesindeki belirli bir sayfaya (bir kaynağa) atıfta bulunma

4.6.1.1. Duyuru

British Council (29 Ekim 2012). 6th Annual GCC nationalisation summit. Dubai, UAE: Author. [Available online at: <http://www.britishcouncil.org/learning-skills-for-employability-project-policy-dialogue-sixth-annual-gcc-nationalisation-summit.htm>], Erişim tarihi: 29 Ekim 2012.

4.6.1.2. Bir web sitesinde belirli bir sayfa

Soygüt, G., Çakır, Z. ve Karaosmanoğlu, A. (2008). Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeği’nin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2008, 11(22), 17-30. [Çevrim-içi: <http://www.turkpsikolojiyazilari.com/PDF/TPY/22/17-30.pdf>], Erişim tarihi: 29 Ekim 2012.

Ong, W. J. (2002). *Orality and literacy: The technologizing of the word* (2nd ed.). New York: Routledge. [Çevrim-içi: http://monoskop.org/images/f/ff/Ong,_Walter_J_-_Orality_and_Literacy,_2nd_ed.pdf], Erişim tarihi: 29 Ekim 2012.

4.6.2. Elektronik dergiler

4.6.2.1. Dergide Basılan ve İnternette Yayınlanan Elektronik Dergilerden Alınan Makaleler

Hakverdi, M., Dana, T. M., & Swain, C. (2011). Factors influencing exemplary science teachers’ levels of computer use. *Hacettepe University Journal of Education*, 41, 219-230. [Available online at: http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/201141MERAL_HAKVERDİ.pdf], Retrieved on October 29, 2012.

4.6.2.2. Sadece Çevrim-içi Yayınlanan Elektronik Dergilerden Alınan Makaleler

Kocdar, S., & Aydın, C. H. (2012). Accreditation of open and distance learning: A framework for Turkey. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 13(3), Article 6. [Available online at: http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde48/articles/article_6.htm], Retrieved on October 29, 2012.

4.6.2.3. Elektronik veri tabanlarından alınan makaleler

Elektronik veri tabanları için tarih (CD-ROM'lar için belirtilmez), kaynak (örn. SSCI, ERIC) ve veritabanının adı ile diğer ek bilgiler (madde numarası gibi) belirtilmelidir. Web kaynakları içinse, o veritabanına giriş sayfasının adresi (URL) verilmelidir:

Saracho, O. N. (1999). A factor analysis of preschool children's play strategies and cognitive style. *Educational Psychology*, 19(2), pp. 165-180. [Available online, EBSCO database (Academic Search Elite) at: <http://www.ebscho.com>], Retrieved on January 8, 2000.

5. ŞEKİLLER

Şekil ve grafikler beyaz bir kâğıt üzerine basılabilecek nitelikte, 130x180 mm'den büyük olmayacak biçimde çizilmiş olmalı, mikrograflar, radiograflar ve fotoğraflar siyah beyaz parlak kâğıda basılmış olmalıdır. Büyük şekiller numaralandırılmalı, alt yazısı olmalı, kaynak kullanılmış ise parantez içinde şekil altına kaynak bilgisi eklenmelidir. Şeklin başlığı sola dayalı, koyu renk ve italik, 11 punto ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olmalıdır. Şekil içindeki yazılar ise 11 punto olmalıdır. Şekil başlığı ile tablo arasındaki boşluk, 1.15 satır aralığında olmalıdır. Şeklin başlığı, şeklin altında yer almalıdır.

6. TABLOLAR

Tablolar sola dayalı ve "Times New Roman" karakterinde, tablo başlığı koyu renk, 11 punto, başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olmalı ve başlık, tablo sayısının yanında verilmelidir. Tablo içi değerler/yazılar ise 10 punto olmalıdır. Tablo başlığından sonra 6nk satır aralığı olmalıdır. Tablolar metin içinde tablo sayısı verilerek belirtilmelidir. Tablolar, metin içinde kullanıldıkları veya izleyen sayfada yer almalıdır. İlgili not ve kaynaklar, tablonun altında, "Not:" veya "Kaynak:" ifadelerinden sonra, belirtilmelidir. Tablolar pencereye otomatik olarak sığdırılmalıdır.

7. MAKALE ŞABLONU

Bir makale çalışmasıyla ilgili bütün ayrıntılar burada belirtilmemiş olabilir. Biçimlendirmeye ilgili daha ayrıntılı bilgi, dergiye yollanacak çalışmalar için kullanılması gereken şablon dosyada bulunmaktadır. Burada verilen bilgilerle şablon dosyadaki bilgilerin çelişmesi durumunda şablon dosyası temel alınmalıdır.

Çalışmaların derginin yazım kurallarına uygun hazırlanabilmesi için şablon dosyanın kullanılması gerekmektedir (Dosya: [Dergi-Şablon](#)). (Dosya-İngilizce: [Journal-Template](#)). Eğer yazım işlemi başka bir dosyada yapılmışsa ilgili dosyanın içeriği şablon dosyaya aktarılmalı ve bu dosyada bulunan stiller ilgili (başlıklara-metinlere gibi) yerlere uygulanmalıdır.

8. DÜZELTME ÇİZELGESİ

Makaleye ilişkin düzeltme önerileri almış olan yazar(lar), hakem raporları ile birlikte gönderilen "[Düzeltilme Çizelgesi](#)" üzerinde, her hakemin istemiş olduğu düzeltme/değişiklik önerilerine dayalı olarak yapılan işlemi sayfa numarası belirterek çizelgede belirtmelidir.

1. TITLE AND AUTHOR KNOWLEDGE

*Times New Roman, 11 font size and 1.0 line spacing should be used in the article text. The title should be written in **14 font size** and the first letter of the words should be upper case and centered. Articles written in Turkish should include English under the Turkish title, and articles written in English should include the Turkish title under the English title.*

*The name and surname of the author of the study should be written in **11 font size**, and the surname should be upper case and centered. The university, faculty/college, city and country information of the author (s) should be indicated under the English title with names (1,2,3) paired with the author's name or names.*

If the article was presented as a paper in any scientific event, the title of the article should be marked with an asterisk (), and the name, location and date of the activity should be indicated at the bottom of the first page of the article. If the article is supported by any research institution or fund, the title of the article should be marked with an asterisk (*), and the name of the organization providing the support, the project number and the date of completion should be indicated at the bottom of the first page. If the article was produced from postgraduate theses, the title of the article should be marked with an asterisk (*), and the name of the theses, the name of the consultant*

and the date of completion should be indicated at the bottom of the first page. All information in footnotes should be 9 font size.

2. ABSTRACT

Studies can be submitted in Turkish and English languages. Turkish and English abstracts should be included at the beginning of each article. The abstract should be written in a single font with a font size of 10 and not exceeding 260 words, and justified. The citation should not be given in the text of the "abstract". Below each abstract, there should be 3-5 keywords that describe working from that language.

3. SECTIONS AND SECTIONS

In the article, main titles should be numbered, upper case and written in 12 font size, bold and upper case letters. Subtitle titles (Second level titles) should be written left justified, upper case letters first, 11 pt, bold and italic. Third level titles should be left-justified, 11 point, bold and italic. The first letter of the title should be written in upper case letters.

The paragraphs in the text should consist of at least three sentences and a line space should be left between the paragraphs. Articles should not exceed **9000 words**.

The main parts of the article consist of

- INTRODUCTION
- METHOD
 - Population and sample / Working Group / Participants / Subjects (only one of them)
 - Data collection method (s) / techniques / tools
 - Analysis of the data
- RESULTS
- DISCUSSION, CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS
- ACKNOWLEDGMENTS
- ETHICS STATEMENT
- AUTHOR CONTRIBUTIONS
- REFERENCES

sections, respectively.;

The main text should be written by entering the subtitle "INTRODUCTION" after abstract. METHOD, RESULTS, and DISCUSSION, CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS sections should not be started from the new page, after one section is finished, the other page should follow.

In Turkish articles, dictionaries and spelling guides of Turkish Language Institution should be taken into consideration and Turkish words should be used as much as possible. When using the Turkish equivalent of the concept / term in the field-specific foreign language, the equivalent of the concept / term should be given in parentheses in the first place.

4. SPECIFICATION OF CITIATIONS

At the end of the article, before the appendix (s), the sources should be stated in the order of the author. References should be written one after the other with 9 font size.

All references used in the article should be in accordance with the **APA** style.

4.1. Citiations

All the citations in the article should be in italic in the expressions in parentheses.

4.1.1. Single author

"Ellis (1997),"; "According to Ellis (1997)....."; "(Ellis, 1997)".

4.1.2. Two authors

"Abrams and Ellis (1994),"; "According to Abrams and Ellis (1994) ..."; "(Abrams and Ellis, 1994)".

4.1.3. Three and more authors

After the first author, "et al." is written, then a comma is placed and the date is written: "(Demerouti et al., 2000)".

4.1.4. Institution writing

In the first submission, the name of the institution is given with the abbreviation and date: "(Massachusetts Institute of Technology [MIT], 1999)".

4.1.5. In studies with more than one author with the same surname

The initials of their names are also used to distinguish authors of the same surname from each other: "G. Underwood (1998) and J. D. Underwood (1999)".

4.1.6. When the same author has more than one work of the same date

If the same author has more than one work with the same date, a letter is added to the date of publication to distinguish: "(Berke, 2002a)"; "(Berke, 2002b)".

4.1.7. Citing multiple articles simultaneously

Alphabetical order is followed by author surname: "..... (Işık 1997; Kara 1996; Keskin 1996)".

4.1.8. Citation from the secondary reference

The secondary reference is shown in the main reference list. In the text, only the names of those who did the original work are named. After mentioning the primary source, the secondary source is indicated as "Retrieved from": "..... (Retrieved from Coltheart, 2001)."; "(Grayson and Meilman; Retrieved from Perine and Lisle, 1995).".

4.2. Writing the Reference Section

4.2.1. Books

Only the first letter is upper case.

4.2.1.1. Single author

Corey, G. (1991). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Ong, W. J. (2002). *Orality and literacy: The technologizing of the word (2nd ed.)*. New York: Routledge.

4.2.1.2. Single author

Corsini, R. J., & Wedding, D. (1989). *Current psychotherapies*. Illionis: F.E. Peacock Publishers Inc.

Fidan, N. and Erden, M. (1986). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

4.2.1.3. Editorial books

Ellis, A. (1973). *Rational-emotive psychotherapy*, In H. C. Patterson (Ed.), *Theories of counseling and psychotherapy* (pp. 49-57). New York, Harper and Row Publishers.

Sanalan, V. A. (2011). *M-öğrenme uygulamalarına geçiş*. B. B. Demirci, G. T. Yamamoto ve U. Demiray (Ed.) içinde, *Türkiye'de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar II* (ss. 379-388). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

4.2.1.4. Translation books

Ong, W. J. (2012). *Sözlü ve yazılı kültür: Sözüün teknolojileşmesi (6. Basım)* (Çev. Sema Postacioğlu Banon). İstanbul: Metis Yayıncılık.

4.3. Studies Published in Journals

Tosun, A. (2006). *Depresif belirti düzeyi yüksek kişilerde otobiyografik anıların bilinç istemsiz gelişleri ve depresif içerikleri*. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 21-37.

Toma, J. D. (1997). *Alternative inquiry paradigms, faculty cultures, and the definition of academic lives*. *The Journal of Higher Education*, 68, 679-705.

4.4. Papers

Gündüz, B. (1999). *Hemşirelerde stresle başa çıkma biçimleriyle tükenmişlik arasındaki ilişkilerin incelenmesi. VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.*

4.5. Theses

Ergen, H. (1999). *Türkiye'de eğitim harcamalarının analizi ve yükseköğretimde maliyetler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

4.6. Electronic References

4.6.1. Citing a specific page (a resource) on a website

4.6.1.1. Announcement

British Council (29 Ekim 2012). *6th Annual GCC nationalisation summit. Dubai, UAE: Author. [Available online at: <http://www.britishcouncil.org/learning-skills-for-employability-project-policy-dialogue-sixth-annual-gcc-nationalisation-summit.htm>], Retrieved on 29 July 2012.*

4.6.1.2. A specific page on a website

Soygüt, G., Çakır, Z. ve Karaosmanoğlu, A. (2008). *Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeği'nin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2008, 11(22), 17-30. [Çevrim-içi: <http://www.turkpsikolojiyazilari.com/PDF/TPY/22/17-30.pdf>], Retrieved on 29 June 2012.*

Ong, W. J. (2002). *Orality and literacy: The technologizing of the word (2nd ed.). New York: Routledge. [Çevrim-içi: [http://monoskop.org/images/f/ff/Ong, Walter J - Orality and Literacy, 2nd ed.pdf](http://monoskop.org/images/f/ff/Ong,_Walter_J_-_Orality_and_Literacy,_2nd_ed.pdf)], Retrieved on 29 October 2012.*

4.6.2. Electronic journals

4.6.2.1. Articles from Electronic Journals Published in the Journal and Published on the Internet

Hakverdi, M., Dana, T. M., & Swain, C. (2011). *Factors influencing exemplary science teachers' levels of computer use. Hacettepe University Journal of Education, 41, 219-230. [Available online at: http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/201141MERAL_HAKVERDI.pdf], Retrieved on October 29, 2012.*

4.6.2.2. Articles From Electronic Journals Only Published Online

Kocdar, S., & Aydın, C. H. (2012). *Accreditation of open and distance learning: A framework for Turkey. Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE, 13(3), Article 6. [Available online at: http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde48/articles/article_6.htm], Retrieved on October 29, 2012.*

4.6.2.3. Articles from electronic databases

For electronic databases, date (not specified for CD-ROMs), source (eg SCCI, ERIC) and name of the database and other additional information (such as item number) should be specified. For web resources, the address (URL) of the home page should be given to that database:

Saracho, O. N. (1999). *A factor analysis of preschool children's play strategies and cognitive style. Educational Psychology, 19(2), pp. 165-180. [Available online, EBSCO database (Academic Search Elite) at: <http://www.elsevier.com>], Retrieved on January 8, 2000.*

5. FIGURES

Figures and graphics should be printed on a white paper, not more than 130x180 mm, micrographs, radiographs and photographs should be printed on black and white glossy paper. Large figures should be numbered, captioned, if the source is used, source information should be added under the figure in parentheses. The title of the figure should be left-justified, bold and italic, 11 font size and only the first letter of the title should be capitalized. Writings in the figure should be 11 points. The space between the figure title and the table should be in the 1.15 line spacing. The title of the figure should be under the figure.

6. TABLES

Tables should be left-justified and in the "Times New Roman" character, the table title should be bold, 11 font size, only the first letter of the title should be upper case and the title should be given next to the number of tables. In-table values/articles should be 10 font size. There should be a 6nk line spacing after the table header. Tables should be specified by giving the number of tables in the text. Tables should be placed in the text or on the following page.

Relevant notes and sources should be stated below the table, after the words "Note:" or "Source:". Tables should automatically fit in the window.

7. ARTICLE TEMPLATE

All details about an article work may not be mentioned here. More detailed information about formatting is available in the template file, which should be used for work to be sent to the journal. If the information given here conflicts with the information in the template file, the template file should be based on.

In order to prepare the studies in accordance with the writing rules of the journal, the template file should be used (File: Sample Article). (File-English: Article Template). If the writing is done in another file, the content of the relevant file should be transferred to the template file and the styles included in this file should be applied to the relevant places (such as headings-texts).

8. REFEREE CORRECTION DIRECTIVE

The author (s), who received correction suggestions for the article, should state the procedure on the "Referee Correction Directive" sent with the referee reports, stating the page number based on the correction / change proposals requested by each referee.

TELİF HAKKI DEVİR FORMU FORM FOR COPYRIGHT

...../...../20

Makale Başlığı/Article Title:

.....
.....

Sayın Editör, / Dear Editor,

Yayınlanması dileğiyle Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi'ne gönderdiğimiz yukarıdaki başlığı verilen makalenin yazarları olarak; / As the authors of the article given above, which we sent to the International Journal of Exercise Psychology, wishing it to be published;

Bu çalışmanın: / We accept and declare that

- Bilimsel ve etik sorumluluğunun bize ait olduğunu,** / the scientific and ethical responsibility of this article belongs to us,
- Daha önce herhangi bir yerde Türkçe veya yabancı bir dilde yayınlanmadığını,** / this study has not been published anywhere in Turkish or in a foreign language,
- Başka bir yayın organına yayınlanmak üzere gönderilmediğini,** / this study has not been sent to another publication to be published,
- Bütün yazarlarının gönderilen makaleyi gördüğünü ve sonuçlarını onayladığını,** / all the authors have seen the submitted article and approved the results,
- Yayına kabulü halinde tüm yayın haklarının Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi'ne ait olduğunu kabul ve beyan ederiz.** / all copyrights belong to the International Journal of Exercise Psychology, after this study is accepted for publication.

Makalenin Editörler Kurulunca yayına kabul edilmemesi durumunda bu belge geçersizdir. / In case the article is not accepted for publication by the Editorial Board, this document is invalid.

Yazar(lar) / Author(s)

İmza / Signature

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Sayfa No / Page Number	Makale Türü / Article Type	Makaleler / Articles
49-57	Araştırma / Research	Spor Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İç Anadolu Bölgesi Örneği) Investigation of Multiple Intelligence Fields of Students who Have Education in Sport High Schools in Terms of Some Variables (Internal Anatolia Region Example) Oğuzhan ÇALI , Murat KANGALGİL
58-66	Research / Araştırma	Lider Üye Etkileşiminin Sporcu Performansı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma A Research to Determine the Effect of Leader Member Exchange on Athletes' Performance Anıl AKBIYIKLI , Olca SÜRGEVİL DALKILIÇ
67-74	Araştırma / Research	Sağlak ve Solak Sporcuların Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi The Investigation of Problem-Solving Abilities of Right- and Left-Handed Athletes According to Some Variables Ahmet Gökhan YAZICI , Kübra ÖZDEMİR , Ali Osman ENGİN
75-81	Araştırma / Research	Farklı Spor Dalları İle İlgilenen Sporcuların Depresyon Durumlarının İncelenmesi Investigation of Depression Situations of Athletes of Different Sport Branches Oktay KIZAR
82-90	Research / Araştırma	Futbolcuların Başarı Hedefleri ve Spor Karakterleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Investigation of the Relationship Between Football Players' Achievement Goals and Sports Character Esin KAPLAN , Onur AKYÜZ

Spor Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İç Anadolu Bölgesi Örneği)*

Investigation of Multiple Intelligence Fields of Students who Have Education in Sport High Schools in Terms of Some Variables (Internal Anatolia Region Example)

Oğuzhan ÇALI¹, Murat KANGALGİL²

¹ İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Malatya, Türkiye.

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, İzmir, Türkiye.

• Geliş Tarihi: 08.11.2020

• Kabul Tarihi: 25.11.2020

• Yayın Tarihi: 30.12.2020

ÖZ: Bu çalışmada, spor liselerinde okuyan öğrencilerin çoklu zekâ profillerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma, betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Türkiye'deki spor liselerinde eğitim-öğretim gören 9. 10. 11. ve 12. sınıflardaki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem belirleme yöntemi olarak küme örnekleme yöntemi kullanılmış ve İç Anadolu Bölgesi bir küme olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle örnekleme İç Anadolu Bölgesinde 8 farklı ilde bulunan spor lisesindeki 9. 10. 11. ve 12. sınıflarındaki öğrenciler alınmıştır. Araştırmaya 463 erkek, 299 kız öğrenci olmak üzere toplam 762 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ve Özden (2008) tarafından geliştirilmiş olan "Çoklu Zekâ Envanteri" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin normalliği Kolmogorov-Smirnov testi ile edilmiş ve verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu nedenle verilerin analizinde bağımsız iki grup için Mann-Whitney-U testi, ikiden fazla bağımsız grup için ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçların yorumlanmasında frekans ve yüzde kullanılmıştır. Anlam düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre, öğrencilerin çoklu zekâ puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Spor yaşı değişkenine göre, çoklu zekâ puanları karşılaştırıldığında ise bedensel zekâ puanları arasında anlamlı farklılık bulunur iken, diğer zekâ alanları puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: çoklu zekâ kuramı, spor lisesi, öğrenci.

ABSTRACT: In this study, it is aimed to reveal the multiple intelligence profiles of the students studying in sports high schools. The research is a descriptive study. The universe of the study consists of the students in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of sports high schools in Turkey in the 2016-2017 academic year. Cluster sampling method was used as the sampling method and Central Anatolia Region was accepted as a cluster. For this reason, the students in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of sports high schools in 8 different cities in the Central Anatolia Region were taken. A total of 762 students, 463 male and 299 females, participated in the study. The demographic information form created by the researcher and the "Multiple Intelligence Inventory" developed by Özden (2008) were used as data collection tools in the study. The normality of the obtained data was tested with the Kolmogorov-Smirnov test and it was observed that the data did not show normal distribution. For this reason, Mann-Whitney-U test was used for two independent groups and Kruskal-Wallis test for more than two independent groups in the analysis of the data. Frequency and percentage were used in the interpretation of the obtained results. Level of significance was determined as 0,05. As a result of the research, no significant difference was found between students' multiple intelligence scores according to gender and grade level variables. According to the sports age variable, when the multiple intelligence scores were compared, there was a significant difference among the physical intelligence scores, but no significant difference was found between the scores of the other intelligence field.

Keywords: multiple intelligence theory, sports high school, student.

1. GİRİŞ

Eğitim; toplumların gelişmesindeki en önemli süreç olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, toplumların eğitim ile ilgili ihtiyacını karşılamak hedefiyle, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar, eğitimi sürekli geliştirme çalışmaları yapılmaktadır (MEB, 2007). Eğitim, informal ve formal olarak ikiye ayrılır. İnformal eğitim, kendiliğinden oluşan, amaçlı ve planlı olmayan, örgütlenmemiş eğitim anlamına gelmektedir. Önceden belirlenmiş bir amaca yönelik, plan ve program dâhilinde gerçekleştirilen eğitime ise formal eğitim denilmektedir. Ülkemizde formal eğitim Millî Eğitim Bakanlığı tarafından örgütlenmiştir (Sağlam, 2013).

Yazımadan Sorumlu Yazar: Oğuzhan ÇALI, oguzhanc@dr.com

* Bu makale Murat Kangalgil danışmanlığında 2018 yılında kabul edilen "Spor Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İç Anadolu Bölgesi Örneği)" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Türk Milli Eğitimimizin temel ilkeleri doğrultusunda; bireyler, eğitim süresince, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli okullara yönlendirilir. Ülkemizde çocuklarımızın ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelişimlerini sağlamaları için çeşitli liseler oluşturulmuştur. Bu okul türlerinden biri de spor liseleridir. Spor lisesi, spor alanında ilgi ve yeteneği olan öğrencilerin, temel bilgi ve becerileri kazanmaları, bu alanda araştırmaya yönelmeleri ve kendilerini geliştirmeleri için öğrencilere imkân sağlayan bir ortaöğretim kurumudur (MEB, 2005). Dolaylı olarak bu gelişim süreci ülkemizde beden eğitimi ve sporun gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

Spor; beden eğitimi olarak yapılan faaliyetlerin çeşitli branşlarda somutlaşmış, çeşitli özellikleri içerisinde barındıran rekabete dayalı ve kesin kurallarla çevrili etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Aracı, 2004). Sporun bilinen birçok faydasının yanında insanların zekâlarını ve kişiliklerini de olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Spor bireylerin içinde buldukları ortama uyum sağlayabilme ve karar verebilme özelliklerini geliştirirken, sorumluluk duygusunun da oluşmasını sağlar. Düzenli yapılan egzersiz “beyin kaynaklı nörotrofik faktör” adı verilen bir salgı proteinin üretimini sağlar ve bu protein beyni besler. Ayrıca beynimizin düşünme ve hafızadan sorumlu bölgesi “hipokampus” te nöron (sinir hücresi) üretimini sağlayarak beynin daha iyi çalışmasını sağlar (Hillman, vd., 2008). Sibley & Etnier (2003), okul yaşındaki çocuklar üzerinde yaptıkları bir araştırmada fiziksel aktivite ve bazı bilişsel performans (algılama becerileri, zekâ katsayısı, başarı, sözel testler, matematik testler, gelişim seviyesi/akademik hazır olma durumu) kategorileri arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Dolayısıyla zekâ gelişiminde, fiziksel etkinlikler önemli rol oynamaktadır.

Zekânın anlamının ne olduğu ile ilgili uzun yıllar çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sürecinde araştırmacılar tarafından birçok farklı tanımlama yapılmıştır. Bazı psikologlar, zekânın tanımı konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Kimileri zekânın birçok özel yetenekten meydana geldiğine inanmaktadır (Gander & Gandiner, 1995). Zekâ, genel bir zihin gücüdür. Bu güç insanın herhangi bir alanında aynı derecede kendini gösterir. Zekânın çevresel şartlarından bağımsız olduğu da ileri sürülen görüşlerdendir. Bununla birlikte, son zamanlarda yapılan çalışmalar çevresel olarak meydana gelen koşulların zekâyı bir ölçüde de olsa etkilediğini ortaya koymuştur (Baymur, 2010). Çoklu zekâ teorisi ortaya çıkana kadar, eğitim tarihinde zekâ üzerine birçok görüş ortaya atılmıştır. Uzun yıllar insanların belirli bir zekâ alanına sahip olduğu ve yaşamını bu zekâ alanı ile devam ettirdiği görüşü hâkim iken; Günümüzde zekânın sınırları, yapılan araştırmalarla tekrardan belirlenmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler, dünya eğitim tarihini farklı bir noktaya götürmekle beraber, insan zekâsının, elde edilen yeni gelişmeler ışığında yeniden değerlendirilmesini mecbur kılmıştır. Zamanla zekânın birçok etmeden meydana geldiği görüşü hâkim olmuştur. Zekânın çok etmeden oluştuğu kabul edilse de bu etmenlerin özgün bir kombinasyonu olarak tekil bir ölçüm ile belirlenmesine devam edildi (Özden, 2005). Bu süreçte Gardner zekâyı farklı şekilde yaklaşmıştır ve zekânın tek boyutta değil, birçok farklı boyutta ele alınması gerektiğini dile getirmiştir (Demirel vd., 2006). Bu anlayıştan hareketle çoklu zekâ kuramını geliştirmiştir. Çoklu zekâ kuramına göre bir insanda sözel zekâ, matematiksel zekâ, sosyal zekâ, müziksel zekâ, görsel zekâ, bedensel zekâ, içsel zekâ ve doğacı zekâ gibi farklı zekâ alanları mevcuttur (Yavuz, 2001). Gardner (1993) belirtmiş olduğu bu zekâ alanlarının gelişmesine, kalıtımın yanı sıra çevresel şartlarında gelişimde destekleyici veya engelleyici bir rol üstlendiğini belirtmiştir. Kişinin sahip olduğu kaynaklar, yaşamış olduğu toplumun kültürel yapısı ve değerleri, ailesinin ve kendisinin içinde bulunduğu şartlar zekâ alanlarının gelişimini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Bümen, 2002). Bu bilgilere dayanarak spor liselerinde öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim gördükleri okulları ve öğrencilerin aileleri, içinde bulunduğu durum öğrencinin zekâsını etkileyen çevresi olarak değerlendirilebilir.

Ülkemizde 2005-2006 eğitim öğretim yılı itibariyle yapılandırmacı eğitim yaklaşımına geçilerek, eğitim programları bu yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılandırmacı kuram, öğrenen kişilerin bilgiyi nasıl öğrendiklerine ve bilgiyi zihinlerinde nasıl yapılandıklarına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu kurama göre öğrenme işlemi ezber dayalı değil öğrenen kişinin öğrendiği bilgiyi aktarmasına, daha önce var olan bilgisini yeniden yorumlanmasına ve zihninde yeni bilgi meydana getirmesine dayanır. Öğrenen, daha önce öğrenmiş olduğu bilgiyi, yeni öğrenilen bilgi ile uyumlu hale getirir ve yapılandırır. Yapılandırılan bu bilgiyi ise yaşamda karşılaşılabilecek problemleri çözmede kullanır (Perkins, 1999). Çoklu Zekâ Kuramcısı Howard Gardner’ın bireysel farklılıklara dikkat çekerek bireylerin aynı düşünce tarzına sahip olmadığını, farklılıkları ciddiye alan bir eğitimin bütün bireylere en etkili şekilde hizmet edebileceği söyleminden yola çıkarak (Gardner, 1993) bu çalışma; ülkemizde eğitim veren kurumlardan birisi olan spor liselerinde eğitim alan öğrencilerin çoklu zekâ profillerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı 13.01.2017 tarihli, 60263016-050.06 sayılı etik kurul raporu alınarak yapılmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada daha önce var olan bir durumu ortaya çıkarmak ve durum üzerinde değerlendirmelerde bulunmak amacı ile yapılmıştır. Araştırma bu yönü ile betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırmalar, var olan bir durumu nicel veya nitel açıdan olduğu gibi tanımlayan bir analiz türüdür (Karasar, 2012).

2.2. Evren ve Örneklem

Evreni, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında ülkemizde bulunan spor liselerinde eğitim gören 9. 10. 11. ve 12. sınıflardaki toplam 13.185 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada $n=(N.t^2.p.q)/([N-1].d^2+t^2.p.q)$ (Sümbüloğlu & Sümbüloğlu, 2002) formülü kullanılarak örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Evren sayısı (N) 13.185 kişi, değişkenin görünüş sıklığı (p), değişkenin görülme sıklığı (q) 0,05, t değeri %99 güven aralığında ve hata oranı (d) 0,05 alındığında örneklem sayısı en az 633 kişi olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın örneklemini, İç Anadolu Bölgesinde eğitim-öğretim yapan toplam 8 spor lisesinde eğitim alan 9. 10. 11. ve 12. sınıflardaki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem belirleme yöntemi olarak küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Küme örnekleme, küme halindeki birimlerin rasgele seçildiği ve sonra kümelenmiş birimlerden veya kümelerden örneklemelerin çekildiği rastlantısal bir tür örneklemedir (Neuman, 2014). İç Anadolu Bölgesi bir küme olarak kabul edilmiş ve bu bölgedeki spor liseleri araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada örnekleme dâhil edilen okullarda öğrenim gören 299 kız (%39,2), 463 erkek (%60,8) olmak üzere toplam 762 öğrenci ile çalışılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı, belirlenen okullardaki öğrencilere gerekli yasal izinler alındıktan ve anketin açıklaması yapıldıktan sonra yüz yüze uygulanmıştır. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, katılımcıların yaş, spor yaşı, cinsiyet, sınıf düzeyi gibi özelliklerinin belirlenmesi için hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. İkinci kısımda ise, Özden (2008) tarafından geliştirilmiş olan “Çoklu Zekâ Envanteri” kullanılmıştır. Envanter beşli likert tipinde bir ölçektir. Ölçekte toplam 8 bölüm ve 80 madde vardır. Her bölüm bir zekâ alanını ölçmeye yöneliktir. Her bir zekâ alanından alınacak en düşük puan 10 ve alınacak en yüksek puan ise 50’dir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı; sözel zekâ için 0,85, mantıksal zekâ için 0,83, görsel zekâ için 0,84; bedensel zekâ için 0,93, müziksel zekâ için 0,81, sosyal zekâ için 0,92, içsel zekâ için 0,87 ve doğacı zekâ için 0,82’dir. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ise 0,90’dir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Yapılan Shapiro Wilk ve Kolmogorov Smirnov testleri sonucunda dağılımının normal olmadığı görülmüştür. Bu nedenle iki bağımsız grubun karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi, ikiden fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Gruplar arası farkın belirlenmesi için post-hoc test türlerinden Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Oluşturulan tablolarda aritmetik ortalama, ortanca, minimum değer, maksimum değer, birey sayısı ve yüzdesi kullanılmıştır. Yanılma düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencileri demografik özelliklerine göre dağılımı tablo’1 de incelenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların kişisel bilgileri (n= 762)

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kız	299	39.2
	Erkek	463	60.8
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	266	34.9
	10. sınıf	182	23.9
	11. sınıf	209	27.4
	12. sınıf	105	13.8

Okulun Bulunduğu İl	Aksaray	52	6.8	
	Ankara	88	11.5	
	Eskişehir	68	8.9	
	Karaman	69	9.1	
	Kırıkkale	147	19.3	
	Konya	114	15.0	
	Niğde	71	9.3	
	Sivas	153	20.1	
	Spor Yaşı	1 yıldan az	12	1.6
		1-2 yıl	81	10.6
3-4 yıl		209	27.4	
5-6 yıl		250	32.8	
7 yıl ve üzeri		210	27.6	

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya 299'u (%39,2) kız, 463'ü (%60,8) erkek olmak üzere toplam 762 öğrencinin katıldığı görülmektedir. Sınıf düzeyine göre, araştırmaya 9. sınıf düzeyinden 266 (%34,9) öğrencinin, 10. sınıf düzeyinden 182 (%23,9) öğrencinin, 11. sınıf düzeyinden 209 (%27,4) öğrencinin, 12. sınıf düzeyinden ise 105 (%13,8) öğrencinin katıldığı görülmektedir. Okulun bulunduğu illere baktığımızda araştırmaya, Aksaray ilinden 52 (%6,8) öğrenci, Ankara ilinden 88 (%11,5) öğrenci, Eskişehir ilinden 68 (%8,9) öğrenci, Karaman ilinden 69 (%9,1) öğrenci, Kırıkkale ilinden 147 (%19,3) öğrenci, Konya ilinden 114 (%15,0) öğrenci, Niğde ilinden 71 (%9,3) öğrenci, Sivas ilinden ise 153 (%20,1) öğrenci katılmıştır. Aile gelir durumuna baktığımızda ise öğrencilerden 180 (%23,6) kişinin aile aylık gelir düzeyi 1300 TL ve altı, 258 (%33,9) kişinin aile aylık gelir düzeyi 1301-2000 TL arası, 189 (%24,8) kişinin aile aylık gelir düzeyi 2001-3000 TL arası, 135 (%17,7) kişinin ise aile aylık gelir düzeyinin 3001 TL ve üzeri olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre çoklu zekâ puanlarının karşılaştırılması tablo'2 de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin cinsiyete göre öğrencilerin ölçülen zekâ puanlarının Mann-Whitney U testi sonucuna göre karşılaştırılması (n=762)

	Cinsiyet	n	\bar{x}	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Sözel Zekâ	Kız	299	30.00	389.95	116597.00	66690.00	-0.85	0.39
	Erkek	463	29.60	376.03	174106.00			
Mantıksal Zekâ	Kız	299	30.28	366.65	109631.00	64781.00	-1.49	0.13
	Erkek	463	30.93	391.08	181072.00			
Görsel Zekâ	Kız	299	32.68	391.60	117089.00	66198.00	-1.01	0.30
	Erkek	463	32.05	374.97	173614.00			
Müziksel Zekâ	Kız	299	33.09	396.18	118459.50	64827.50	-1.48	0.13
	Erkek	463	32.29	372.01	172243.50			
Bedensel Zekâ	Kız	299	40.38	398.30	119093.50	64193.50	-1.69	0.09
	Erkek	463	39.93	370.64	171609.50			
Sosyal Zekâ	Kız	299	34.69	377.47	112864.00	68014.00	-0.40	0.68
	Erkek	463	34.99	384.10	177839.00			
İçsel Zekâ	Kız	299	33.15	388.75	116238.00	67049.00	-0.73	0.46
	Erkek	463	32.81	376.81	174465.00			
Doğacı Zekâ	Kız	299	31.42	379.30	113411.00	68561.00	-0.22	0.82
	Erkek	463	31.54	382.92	177292.00			

p<0.05

Tablo 2'de görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyetleri ile çoklu zekâ puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. (p>0,05). Öğrencilerin sınıf düzeyine göre ölçülen zekâ puanlarının Kruskal-Wallis varyans analizi testi sonuçlarına göre karşılaştırılması tablo'3 te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre ölçülen zekâ puanlarının Kruskal-Wallis Varyans Analizi testi sonuçlarına göre karşılaştırılması (n=762)

	Sınıf Düzeyi	n	\bar{x}	Sıra Ortalaması	x ²	p
Sözel Zekâ	9. sınıf	266	29.88	386.62	3.87	0.27
	10. sınıf	182	29.54	371.15		
	11. sınıf	209	29.37	367.16		
	12. sınıf	105	30.61	415.00		
Mantıksal Zekâ	9. sınıf	266	31.37	404.60	6.11	0.10
	10. sınıf	182	30.43	375.51		
	11. sınıf	209	30.00	355.15		
	12. sınıf	105	30.71	385.79		
Görsel Zekâ	9. sınıf	266	32.61	391.51	7.65	0.05
	10. sınıf	182	32.11	373.89		
	11. sınıf	209	31.51	354.53		
	12. sınıf	105	33.38	423.00		
Müziksel Zekâ	9. sınıf	266	32.82	389.63	3.58	0.31
	10. sınıf	182	32.84	381.26		
	11. sınıf	209	31.86	359.70		
	12. sınıf	105	33.14	404.68		
Bedensel Zekâ	9. sınıf	266	39.40	357.69	5.85	0.11
	10. sınıf	182	40.23	381.75		
	11. sınıf	209	40.66	404.59		
	12. sınıf	105	40.60	395.40		
Sosyal Zekâ	9. sınıf	266	35.06	392.27	7.05	0.07
	10. sınıf	182	34.62	368.86		
	11. sınıf	209	34.30	358.53		
	12. sınıf	105	36.01	421.82		
İçsel Zekâ	9. sınıf	266	32.51	368.07	2.52	0.47
	10. sınıf	182	32.92	379.00		
	11. sınıf	209	33.17	388.49		
	12. sınıf	105	33.62	405.90		
Doğacı Zekâ	9. sınıf	266	31.32	377.72	4.06	0.25
	10. sınıf	182	31.71	389.34		
	11. sınıf	209	30.98	363.14		
	12. sınıf	105	32.58	413.99		

p<0.05

Tablo 3’de görüldüğü üzere katılımcıların sınıf düzeyleri ile çoklu zekâ puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. (p>0,05). Spor yaşı değişkenine göre ölçülen zekâ puanlarının Kruskal-Wallis varyans analizi testi sonuçları tablo’4 te görülmektedir.

Tablo 4. Spor yaşı değişkenine göre ölçülen zekâ puanlarının Kruskal-Wallis Varyans Analizi testi sonuçlarına göre karşılaştırılması (n=762)

	Spor Yaşı	n	\bar{x}	Sıra Ortalaması	x ²	p
Sözel Zekâ	1 yıldan az	12	29.50	386.54	1.60	0.80
	1-2 yıl	81	29.34	364.88		
	3-4 yıl	209	29.71	381.64		
	5-6 yıl	250	30.10	393.93		
	7 ve üzeri	210	29.59	372.67		
Mantıksal Zekâ	1 yıldan az	12	29.58	341.00	7.04	0.13
	1-2 yıl	81	30.43	367.72		
	3-4 yıl	209	31.11	393.24		
	5-6 yıl	250	31.16	402.05		
	7 ve üzeri	210	29.83	352.95		
Görsel Zekâ	1 yıldan az	12	31.08	365.83	1.40	0.84
	1-2 yıl	81	31.86	359.83		
	3-4 yıl	209	32.37	381.51		
	5-6 yıl	250	32.46	391.60		
	7 ve üzeri	210	32.26	378.70		
Müziksel Zekâ	1 yıldan az	12	30.66	348.08	0.59	0.96
	1-2 yıl	81	32.45	372.85		
	3-4 yıl	209	32.77	381.97		
	5-6 yıl	250	32.45	380.03		
	7 ve üzeri	210	32.79	388.00		
Bedensel Zekâ	1 yıldan az	12	36.50	266.12	14.17	0.00*
	1-2 yıl	81	38.59	316.35		
	3-4 yıl	209	40.26	389.96		
	5-6 yıl	250	40.04	377.72		
	7 ve üzeri	210	40.84	409.28		
Sosyal Zekâ	1 yıldan az	12	31.75	245.95	8.31	0.08
	1-2 yıl	81	33.80	342.53		
	3-4 yıl	209	34.95	381.82		
	5-6 yıl	250	34.95	387.44		
	7 ve üzeri	210	35.31	396.86		
İçsel Zekâ	1 yıldan az	12	29.50	262.54	6.17	0.18
	1-2 yıl	81	32.33	355.75		
	3-4 yıl	209	33.16	389.55		
	5-6 yıl	250	32.74	375.55		
	7 ve üzeri	210	33.40	397.28		
Doğacı Zekâ	1 yıldan az	12	30.33	348.41	2.94	0.56
	1-2 yıl	81	30.81	351.36		
	3-4 yıl	209	31.63	390.16		
	5-6 yıl	250	31.79	392.03		
	7 ve üzeri	210	31.33	373.84		

*p<0.05

Tablo 4'te görüldüğü üzere katılımcıların spor yaşı ile sözel, mantıksal, görsel, müziksel, sosyal, içsel ve doğacı zekâ puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemişken ($p>0,05$), bedensel zekâ puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Spor yaşı değişkenine göre bedensel zekâ puanları ikişerli karşılaştırıldığında, 1 yıldan az spor yapanlar ile 3-4 yıl spor yapanlar arasında ve 3-4 yıl spor yapanlar lehine; 1 yıldan az spor yapanlar ile 5-6 yıl spor

yapanlar arasında ve 5-6 yıl spor yapanlar lehine, 1 yıldan daha az spor yapanlar ile 7 yıl ve üzerinde spor yapanlar arasında ve 7 yıl ve üzerinde spor yapanlar lehine, 1-2 yıl spor yapanlar ile 3-4 yıl a spor yapanlar arasında ve 3-4 yıl spor yapanlar lehine, 1-2 yıl spor yapanlar ile 5-6 yıl spor yapanlar arasında ve 5-6 yıl spor yapanlar lehine, 1-2 yıl spor yapanlar ile 7 yıl ve üzerinde spor yapanlar arasında ve 7 yıl ve üzerinde spor yapanlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmişken ($p<0,05$), diğer gruplarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

4. TARTIŞMA

Spor liselerinde okuyan öğrencilerin çoklu zekâ profillerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, cinsiyet, sınıf düzeyi ve spor yaşı değişkenlerine göre karşılaştırmalar yapılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre, spor lisesi öğrencilerinin çoklu zekâ puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuçtan hareketle spor liselerine öğrenci seçimi için yapılan özel yetenek sınavlarının kız ve erkek öğrencilerde benzer özelliklere sahip öğrencileri seçtiğini söyleyebilir. Ayrıca bu okullarda uygulanan spor programının yine erkek ve kız öğrencilerde zekâ alanlarını dengeli bir şekilde geliştirdiği sonucuna ulaşabiliriz. Literatür incelendiğinde araştırma bulgularından farklı olarak, Altınok (2008) tarafından yapılan “Beden eğitimi öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zekâ alanlarının incelenmesi” adlı çalışmada, cinsiyet değişkenine göre öğrenciler arasında, müziksel zekâ alanında anlamlı farklılık tespit edilmiş, diğer zekâ alanlarında ise anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Müziksel zekâ alanında, erkek öğrencilere göre, kız öğrencilere göre seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Shaikh vd. (2016) tarafından, “Çoklu zekâ alanlarının sınıflara göre karşılaştırılması” isimli çalışmada, 7. sınıf düzeyindeki erkeklerin, aynı sınıf düzeyindeki kızlarla karşılaştırılmasında, tüm zekâ türlerinde erkeklerin kızlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 9. sınıftaki erkek öğrencilerin ise, kız öğrencilere göre tüm zekâ türlerinde daha ileride oldukları tespit edilmiştir. Ürgüp (2015) tarafından yapılan, “Beden eğitimi ve spor yüksek okulunun, üç farklı bölümünde eğitim gören öğrencilerin çoklu zekâ alanlarının incelenmesi” isimli çalışmada, cinsiyet değişkenine göre, bedensel, kişisel ve sözel zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Diğer zekâ alanlarında ise anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bedensel ve kişisel zekâ alanlarında erkekler lehine, sözel zekâ alanında ise kadınlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ermiş (2012) tarafından yapılan, “Aktif spor yapan ve yapmayan, üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zekâ alanlarının karşılaştırılması” isimli çalışmada, cinsiyet değişkenine göre görsel, müziksel, sözel ve sosyal zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Diğer zekâ alanlarında ise anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Sözel ve sosyal zekâ alanlarında erkek öğrenciler lehine, görsel ve müziksel zekâ alanlarında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların sonuçlarına baktığımızda genelde, müziksel zekâ alanında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre yüksek olduğunu görmekteyiz.

Sınıf düzeyi değişkenine göre, spor lisesi öğrencilerinin çoklu zekâ puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu okullarda eğitim alan öğrencilerin zamanla bedensel zekâ düzeylerinin daha da artması muhtemel bir beklentidir. Verilen eğitim her ne kadar öğrencilerin tüm zekâ alanlarını geliştirmeye yönelik olsa da alan itibarıyla bedensel zekâ alanlarının biraz daha ön plana çıkaracak bir programın uygulanmadığı sonucuna varılabilir. Literatür incelendiğinde araştırma bulgularından farklı olarak, Tekin (2009) tarafından 500 öğrenci üzerinde yapılan, “Ferdî ve takım sporlarında erkek ve kız sporcuların farklı zekâ seviyelerinin karşılaştırılması” isimli çalışmada, sınıf düzeyi değişkenine göre, sözel, matematiksel, görsel ve müziksel zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilirken, diğer zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Güllü & Tekin (2009) tarafından yapılan çalışmada, sınıf düzeyi değişkenine göre öğrencilerin sözel, mantıksal, sosyal ve içsel zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Günç (2020) tarafından yapılan “Ortaöğretim öğrencilerinin çoklu zekâ alanlarına göre rekreasyon tercihlerinin belirlenmesi” isimli çalışmada, sınıf düzeyi değişkenine göre sözel, müziksel, bedensel, içsel ve doğa zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilirken, diğer zekâ alanları arasındaki anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Uysal & Eryılmaz (2006) tarafından yapılan “Yedinci ve onuncu sınıf öğrencilerinin kendini değerlendirmesiyle bulunan çoklu zekâ boyutları üzerine bir çalışma” isimli çalışmada, yedinci ve onuncu sınıf öğrencilerinin kendilerini değerlendirmesi ile bulunan her bir zekâ boyutuna ait puanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Altınok (2008) tarafından yapılan “Beden eğitimi öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zekâ alanlarının incelenmesi” isimli çalışmada, sınıf düzeyi değişkenine göre öğrencilerin sosyal, içsel ve doğacı zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilirken, diğer zekâ alanları arasındaki anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Spor yaşı değişkenine göre, spor lisesi öğrencilerinin çoklu zekâ puanları karşılaştırıldığında bedensel zekâ puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sözel, mantıksal, görsel, müziksel, sosyal, içsel ve doğacı zekâ alanlarında ise anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu okulda eğitim alan öğrenciler genelde faal olarak sporla ilgilenen, okul ve kulüp müsabakalarına katılan, düzenli antrenmanlara katılan öğrencilerdir. Yapılan bu etkinliklerden dolayı öğrencilerin bedensel zekâ puanlarında anlamlı farklılık tespit edildiğini söyleyebiliriz. Literatür incelendiğinde araştırma bulgularına benzer şekilde, Altınmakas (2011) tarafından yapılan, “Elit basketbol oyuncularının oynadıkları mevkilere

göre çoklu zekâ dağılımlarının incelenmesi” isimli araştırmada, müziksel zekâ ile spora başlama yaşı arasında istatistiksel olarak önemli düzeyde ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Spora başlama yaşı azaldıkça müziksel zekâ düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Bedensel zekâ ile spora başlama yaşı arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularından farklı olarak, Metan & Küçük (2017) tarafından, 280 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan, “12-14 yaş grubu düzenli spor yapan ve yapmayan bireylerin çoklu zekâ yönüyle karşılaştırılması” isimli araştırmada, 12 yaşındaki öğrencilerin spor yapma durumuna göre t-testi sonuçları incelendiğinde, tüm alanlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. 13 yaşındaki öğrencilerin spor yapma değişkenine göre t-testi sonuçları incelendiğinde, görsel zekâ alanında spor yapmayanlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmişken, diğer zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. 14 yaşındaki öğrencilerin spor yapma durumu değişkenine göre t-testi sonuçları incelendiğinde, görsel, müziksel ve sosyal zekâ alanlarında, spor yapmayan öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmişken, diğer zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Yıldız vd. (2020) tarafından yapılan “Spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin çoklu zekâ modalitelerinin incelenmesi” isimli araştırmada spor yaşı değişkenine göre, üniversite öğrencilerinin varoluşsal, sosyal, içsel, matematiksel, müziksel, doğacı ve sözel zekâ alanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilirken, bedensel ve görsel zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Canlı, vd. (2017) tarafından yapılan “Basketbolcuların çoklu zekâ alanları, sosyo-ekonomik düzeyleri ve becerilerinin değerlendirilmesi” isimli araştırmada, spor yaşı değişkenine göre basketbolcuların çoklu zekâ alanları arasında tüm zekâ alanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre, öğrencilerin çoklu zekâ puanları karşılaştırıldığında, anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Spor yaşı değişkenine göre ise bedensel zekâ puanları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Diğer zekâ alanlarında ise anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Öneri olarak, spor liselerinde eğitim alan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre baskın olan zekâ alanlarının belirlenebilmesi için daha büyük örneklem grubuna ulaşılarak daha geçerli veriler elde edilebilir. Öğrencilerin sahip oldukları baskın zekâ alanlarından faydalanarak diğer zekâ alanları da geliştirilebilir. Böylece tüm zekâ alanları, aynı anda gelişim gösterebilir. Spor liselerinde görev yapan beden eğitimi ve diğer branş öğretmenleri, öğrencilerin çoklu zekâ düzeylerine göre eğitim öğretim etkinliklerini gözden geçirerek yeniden düzenleme yapabilirler.

6. ETİK BEYANI

Bu çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığının 13.01.2017 tarihli, 60263016-050.06 sayılı etik kurul raporu alınarak yapılmıştır.

7. KAYNAKLAR

- Altınmakas, O. (2011). *Elit basketbolcuların oynadıkları mevkilere göre çoklu zekâ dağılımlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altınok, E. (2008). *Beden eğitimi öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zekâ alanlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aracı, H. (2004). *Öğretmenler ve öğrenciler için okullarda beden eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baymur, F. (2010). *Genel psikoloji*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Bümen, N. T. (2002). *Okulda Çoklu Zekâ Kuramı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canlı, U., Toksöz, İ., & Özmutlu, İ. (2017). Basketbolcuların çoklu zeka alanları, sosyo-ekonomik düzeyleri ve becerilerinin değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4171-4181.
- Demirel, Ö., Başbay, A. & Erdem, E. (2006). *Eğitimde Çoklu Zekâ Kuramı ve Uygulama*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ermış, E. (2012). *Aktif spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zekâlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Düzenleyen; B. Onur) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Güllü, M. & Tekin, M. (2009). Spor lisesi öğrencileri ile genel lise öğrencilerinin çoklu zekâ alanlarının karşılaştırılması. *Niğde Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 247-258.
- Günç, B. (2020). *Ortaöğretim öğrencilerinin çoklu zeka alanlarına göre rekreasyon tercihlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

- Hillman, C. H., Erickson, K. I. & Kramer, A. F. (2008). Be smart, exercise your year: exercise effects on brain and cognition. *Perspectives*, 9(1), 58-65
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel yayıncılık.
- MEB. (2005). *Spor liseleri yönetmeliği*, Ankara: Tebliğler Dergisi.
- MEB. (2007). *2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Yayınevi
- Metan, H. & Küçük, V. (2017). 12-14 Yaş grubu düzenli spor yapan ve yapmayan bireylerin çoklu zekâ yönüyle karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 327-333.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (7. Basım) (Çev. Sedef Özge)*. Ankara: Yayıncılık Hizmetleri.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özden, Y. (2008). *Öğrenme ve öğretme*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Perkins, D. N. (1999). The many faces of constructivism. *Educational Leadership*, 57(3), 6-11.
- Sağlam, A. Ç. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*, Ankara: Maya Akademi.
- Shaikh, N., Shah Mohd, K. & Wakpainjan, P. (2016). A comparative study of multiple intelligences of students with respect to grades. *The International Journal of Indian Psychology*, 4(1), 95-107.
- Sibley, B. A. & Etnier, J. (2003). The relationship between physical activity and cognition in children: A meta-analysis. *Pediatric Exercise Science*, 15(3), 243-256.
- Sümbüloğlu, K. & Sümbüloğlu, V. (2002). *Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Hatiboğlu Yayıncılık.
- Tekin, M. (2009). Ferdi ve takım sporlarında erkek ve kız sporcuların farklı zekâ tiplerindeki seviyelerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(4), 29-51.
- Uysal, E. & Eryılmaz, A. (2006) Yedinci ve onuncu sınıf öğrencilerinin kendini değerlendirmesiyle bulunan çoklu zekâ boyutları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 230-239.
- Ürgüp, S. (2015). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulunun üç farklı bölümünde eğitim gören öğrencilerin çoklu zekâ alanlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Yavuz, K. E. (2001). *Eğitim ve öğretimde çoklu zekâ teorisi ve uygulamaları*. Ankara: Özel Ceceli Okulları Yayınları.
- Yıldız, M., Öntürk, Y. & Efek, E. (2020). The investigation of multiple intelligence modalities of university students receiving sports education. *Asian Journal of Education and Training*, 6(2), 246-255.

Lider Üye Etkileşiminin Sporcu Performansı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*

A Research to Determine the Effect of Leader Member Exchange on Athletes' Performance

Anıl AKBIYIKLI¹, Olca SÜRGEVİL DALKILIÇ²

¹ Fenerbahçe Yüzme Spor Kulübü, İstanbul, Türkiye.

² Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir, Türkiye.

• Geliş Tarihi: 12.11.2020

• Kabul Tarihi: 02.12.2020

• Yayın Tarihi: 30.12.2020

ÖZ: Bu çalışmada; profesyonel sporcuların lider olarak algıladıkları antrenörleriyle etkileşim düzeylerinin performansları üzerindeki etkisini saptamak amaçlanmaktadır. Bu amaçla çalışmada; lider üye etkileşiminin sporcu performansı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik hipotezler belirlenmiştir. Araştırmada veri toplamak için lider üye etkileşim ölçeği ve sporcu performans ölçeğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, İzmir’de çalışmalarını sürdüren 325 profesyonel sporcu oluşturmaktadır. Bu sporcular amaçlı örneklem seçimi ile belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; lider üye etkileşiminin alt boyutları olan sadakatin ve profesyonelliğin, görev ve bağlamsal performansa pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu kanıtlanmıştır. Çalışmanın sonuçları doğrultusunda, sporcuların lider olarak algıladıkları antrenörleriyle etkileşimlerinin sporcu performansına etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: lider, üye, etkileşim, sporcu, performans.

ABSTRACT: The aim of this research is to determine whether the interaction of athletes with their coach whom perceived as a leader, affects their performance level. Hypotesis listed to determine the relationship between the concept of leader member exchange on athletes' performance. Leader Member Exchange Scale and Athletes Performance Scale were used in order to collect data for the study. The sample of the research consist of 325 professional athletes who work out in Izmir. The athletes which are included in the research are selected according to the purposeful sampling. According to the results obtained, the sub-dimensions of leader member exchange which are loyalty and professional respect significantly affect contextual and task performance. In line with the results of this study, it can be stated that leader member exchange levels have an effect on ensuring athletes' performance.

Keywords: leader, member, exchange, athlete, performance.

1. GİRİŞ

Liderliği, çeşitli amaçlar için bir araya gelen insanların ihtiyaçları doğrultusunda tüm süreçleri kontrol altında tutan kişi ile grup arasındaki işleyen bir ilişki süreci olarak tanımlamak mümkündür. Günümüzde örgüt faaliyetlerinin zemini insan unsuru üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla iletişim ve etkileşimin kaçınılmaz olduğu bir yönetim anlayışı önem kazanmıştır.

Spor alanında diğer alanlara nazaran liderlik olgusu daha ön plandadır. Bunun nedeni, sporcuların yoğun bir fiziksel aktivite içerisinde bulunmasıdır. Böyle bir yoğunluğun içerisinde sporcuların performansından sorumlu antrenörün liderlik özelliklerine sahip olması, sporcularının her zaman yanında durması ve destek sağlaması beraberinde başarıyı da getirmektedir.

Spor bilimleri literatüründe, sporcu performansı hakkında çalışmalar yapılsa da liderliğin sporcu performansına etkisine ilişkin çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, lider üye etkileşimi teorisi çerçevesinde, antrenör ile sporcu arasında oluşan etkileşiminin performans üzerindeki etkisini belirlemek bu çalışmanın esas amacı olmuştur. Bu doğrultuda bu çalışmada öncelikle Lider Üye Etkileşimi Teorisi ışığında cevabı aranan sorular şu şekildedir: Lider Üye Etkileşiminin Alt Boyutlarının Sporcu Görev Performansı ve Bağlamsal Performans üzerinde etkisi var mıdır? Bu araştırma sorularına aranan cevaplar bağlamında çalışmada liderlikle ilgili açıklamalar yapılmış, sporcu performansı hakkında bilgi verilmiş ve ardından gerçekleştirilen araştırmaya ve araştırma sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışma sonuç ve öneriler kısmı ile gelecek araştırmalar için öneriler sunulmaktadır.

Yazımdan Sorumlu Yazar: Anıl AKBIYIKLI, anil.akbiyikli@gmail.com

*Bu çalışma Anıl Akbiyıklı (2019) tarafından Doç. Dr. Olca Sürgevil Dalkılıç danışmanlığında yapılmış "Lider Üye Etkileşiminin Sporcu Performansı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir (DEÜ-SBE).

1.1. Lider Üye Etkileşimi

Lider Üye Etkileşimi (LÜE) teorisi, lider ile izleyicileri arasındaki ilişkileri inceleyen en ilgi çekici yaklaşımlardan biridir. LÜE ilk olarak, liderin izleyicilerinden her birisi ile ayrı ayrı ilişkilerini ele alıp, ast-üst arasındaki değişen ilişkilerine odaklanan Dikey İkili Bağlantı Teorisi (Vertical Dyad Linkage Theory) adıyla ortaya çıkmıştır (Dansereau vd., 1973; Winkler, 2010). Bu modelin geliştiricileri olan Dansereau vd. (1973) lider ile tüm izleyiciler arasındaki ilişkilerin yerine, lider ile her bir izleyiciden oluşan dikey düzeydeki ikili ilişkilerin incelenmesinin daha akılcı ve yararlı olacağını vurgulamışlardır (Zel, 2011).

Teori daha sonra araştırmaların geliştirilmesi sonucu 1982 yılında, günümüzde de kullandığımız “Lider-Üye Etkileşimi Teorisi” adını almıştır (Graen vd., 1982). Bununla birlikte, liderlerin pozisyonlarından gelen gücün, zaman ve kaynakların kısıtlı olması sebebiyle izleyicilerin hepsine aynı ölçüde ve tekdüze yaklaşmadığı görüşü, LÜE teorisinin içerisinde belirtilmiştir (Bauer & Green, 1996).

LÜE teorisine göre, lider ile izleyiciler arasındaki ilişkiler yüksek kaliteden düşük kaliteye doğru bir değişim göstermektedir (Phillips & Bedeian, 1994). Lider, bazı izleyicileriyle yüksek kalite olarak nitelendirilen güven, karşılıklı saygı ve sevgi çerçevesinde etkileme kıstaslarına dayandırılmış pozitif yönlü ilişkiler kurmaktadır. Buna karşın bazılarıyla da sadece kendileri için sınırlandırılmış olan rolün dışına çıkmadan, düşük kalite olarak nitelendirilen biçimsel ilişkilerden ibaret bir etkileşim oluşmaktadır. Genellikle düşük kalitedeki lider-üye ilişkisi olumsuz yönde olmaktadır (Murphy vd., 2003).

Lider yüksek kalitede iletişim kurduğu “iç grup” olarak değerlendirilen izleyicilerle daha yakından bir ilişki kurar. Zamanın sınırlı olması bu ilişkinin tarzını belirleyen temel nedenlerden biri olarak gösterilmektedir. Lider iç gruba daha fazla güvenip, bazı imtiyazlar sağlayabilmekte; grup içerisindeki izleyiciler karar alma sürecine katılabilmektedirler. Buna karşın, liderin iç iletişim çemberi dışında kalan, düşük kalitede ilişki kurduğu diğer izleyicilere “dış grup” adı verilmektedir. Dış grup, liderin desteğini görev dâhilinde almaktadır. Lider dış gruba karşı, pozisyonundan kaynaklanan otoriter bir yönlendirme gerçekleştirir. Dış grubun kendilerinden ne isteniyorsa harfiyen yerine getirilmesi beklenir (Lunenburg, 2010).

Liderin hangi gruba kimleri nasıl seçtiği konusu henüz bir netlik kazanmamakla beraber, liderin demografik ve kişisel özelliklerine, tavırlarına benzer kişileri veya diğerlerinden daha kabiliyetli olanları kendisine yakın gruplar içerisine aldığına dair çeşitli araştırmalar mevcuttur (Murphy & Riggio, 2003; Robbins & Judge, 2013). Dienesch & Liden (1986), LÜE teorisini, rol teorisi ve sosyal mübadele teorisine dayandırarak “katkı”, “bağlılık” ve “etki” boyutları altında kavramsallaştırmışlardır. Bu çok boyutlu yaklaşım, insanı programlanmış bir varlık olarak görmemektedir (Greguras & Ford, 2006). Graen & Uhl-Bien (1995), LÜE teorisini “bağlılık”, “saygı” ve “güven” olmak üzere üç boyutlu oluşturmuştur. Liden & Maslyn (1998) ise, Dienesch & Liden (1986)’in katkı, bağlılık ve etki şeklinde belirlemiş olduğu bu üç boyuta “profesyonel saygı” boyutunu da ekleyerek dört boyut içeren bir model geliştirmişlerdir (Arslantaş, 2007). Bu araştırmada Liden & Maslyn (1998)’in 4 boyutlu “sevgi”, “sadakat”, “katkı” ve “profesyonellik” den oluşan lider üye etkileşim ölçeği kullanılmıştır. Bu boyutlar aşağıda kısaca açıklanmaktadır:

Sevgi boyutu, lider ile üyenin karşılıklı duygularından, iş gereklerinden ya da resmi değerlerden çok, bireyler arası sevgi ve etkileşim dayalıdır (Bolat, 2011). Buna göre kişiler arası cazibeye dayanan ilişkiler, tamamen iş ilişkilerine göre meydana gelmiş ve etki boyutu düşük olan etkileşime göre daha güçlüdür. Çünkü kişiler arası cazibenin baskın olduğu durumlarda, etki boyutu sadece kendi başına bile etkileşimin kalitesini belirleyebilir (Keskin vd., 2010).

Katkı, lider ve üyelerin karşılıklı hedefleri doğrultusunda ortaya koydukları iş veya görev bağlantılı davranışları içerir (Wu, 2009). Bu bağlantılı davranışları içeren faaliyetin miktar, yön ve kalitesinin izlenimi olarak yorumlanan katkı, uzak ilişkilerde olduğundan daha önemli olabilir. Üye, iş sözleşmesinin dışında, daha fazla görev ve sorumluluk olarak katkı gösterdiğinde, bu tür katkının verilebilmesi için gereklilik niteliğindeki kaynaklar lider tarafından ulaştırıldığında, tarafların etkileşimden daha hızlı ve gerçekçi sonuçlar alacağı aşikârdır (Davis ve Gardner, 2004).

Sadakat boyutu, lider ile üyenin karşılıklı göstermiş olduğu çabayı destekler ve birbirlerine karşı bağlı olma derecesi olarak tanımlanabilir. Bağlılıkla birlikte ikili, diğer kişilere karşı birbirlerini korur ve kollarlar (Arslantaş, 2007). Üyenin gösterdiği yüksek bağlılığın karşılığında lider, aralarında bulunan etkileşimin devamını sağlar. Ayrıca lider, kendisine bağlı hissettiği üyelerinden büyük sorumluluk gerektiren görevleri yapmasını talep etme eğilimindedir (Eryılmaz, 2017).

Profesyonellik, her iki tarafın da birbirlerinin mesleki yeteneklerine olan karşılıklı saygısını ifade eder (Sin & diğ., 2009). Taraflardan herhangi birinin işini çok iyi yapması neticesinde iç veya dış grupta oluşturduğu ünün, algılanma seviyesi oldukça yüksektir. Profesyonelliğe ait oluşan bu algı, kişisel deneyim, geçmişte kazanmış olduğu ödül veya başkaları tarafından yapılan yorumlar gibi bireye ait geçmişle ilgili bilgilere göre oluşabilmektedir. Dolayısıyla gerekli

olmasa da ikililerin birlikte çalışma esnasında ve hatta buluşmadan önce profesyonel saygı algısını geliştirebilmeleri mümkündür (Liden & Maslyn, 1998). Bununla birlikte liderin, profesyonelliğine inandığı üyelerin tecrübelerinden faydalanmak için onları kendine yakın olan iç grup içerisinde tutmak isteyeceği söylenebilir.

1.2. Sporcu Performansı

Sporcu; sporu çoğu zaman, hayat boyunca edindiği tecrübelerle, kazandığı bedensel beceri ve geliştirilen yöntemlerini, maddi kazanç sağlama aracı olarak kullanmış olsun veya olmasın, genellikle haz duyan ve estetik şekilde boş zamanlarında uygulayan kişilere denebilir (Yaşar, 2010). Çelik (2017)'e göre, bazı alanlarda performans somut bir çıktı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum performansın, "verimlilik" veya "başarı" kavramlarıyla eş anlamlı kullanılmasına yol açmıştır. Performans aynı zamanda kişinin kendisine verilen görevi gerçekleştirmesi şeklinde de tanımlanabilir.

Spor Bilimleri literatüründe ise performans, ilgili spor dalındaki fiziksel çalışmalara uyabilme veya sporcunun bu çalışmalara karşılık verebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Sporcunun performansı; sporcunun aerobik veya anaerobik enerji kullanma kapasitesi ile nöromüsküler (sporcunun teknik veya kas kuvveti) testler ve psikolojik etkilerle ölçülerek değerlendirilebilir. Özetle spor bilimlerinde performans, sporcunun yakalayabildiği en yüksek başarı seviyesi olarak tanımlanabilmektedir (Çalışkan, 2001).

Sporcu performansının, birbirini nicel ve nitel olarak etkileyen çok faktörlü bir bakış açısıyla gözlenebilir. Bu faktörlerin ilk olarak performans üzerinde ne kadar etkili olabileceğinin araştırmasının yapılması önerilmiştir. Bu bağlamda potansiyel performans yaklaşımının ileri sürdüğü; sporcunun iyi bir hazırlıkla fiziksel kapasitesinin ancak %75'ini kullanabileceği ve geriye kalan %25'ini de psikolojik geliştirme yöntemleriyle sağlayabileceği öngörüsünü dikkate almak gereklidir (Konter, 2006). Bu açıklamada sözü edilen %25'lik psikolojik faktörler, sporcu performansında hiç de kenara atılacak bir pay değildir. Performans değerlendirme süreçleri dinamik olarak değerlendirilerek, sporcuların performanslarını planlamada ve geliştirmede konuya daha geniş bir açıdan yaklaşılabilir (Uyargil, 2008). Bu dinamik değerlendirmenin esas amacı, bireysel hedefler için karşılıklı konuşabilmek, iyi performans motive edebilmek ve etkin bir gelişme için ihtiyaç duyulan ortamı sağlamaktır (Luecke, 2008).

Görev performansı, görev tanımlarına göre sergilenmiş olan performansı göstermektedir. Görev doğrultusunda yapılması gereken bir işin temel sorumlulukları bu performansın en büyük etkenleri arasında yer almaktadır (Jawahar & Carr, 2007). Bu bilgilerin yanında, görev performansını oluşturan iki tane önemli unsur olduğunun altı çizilmiştir. Bunlar "teknik-yönetimsel görev performansı" ve "liderlik görev performansı"dır. Teknik-yönetimsel performans; planlama ve düzenleme gibi liderlik odaklı görevlerin dışında kalan tüm görevleri içerir. Öte yandan liderlik görev performansı; rehberlik, yönetme, çalışan motivasyonu ve geri bildirim sağlamak gibi insan ilişkilerini merkez alan görevleri kapsamaktadır (Conway, 1999). Liderlik görev performansı özellikle hedefin başarılmasına yönelik olması ve öncelikli olarak rehberlik etme ve motivasyon sağlama gibi görevleri kapsamı nedeniyle bağlamsal performanstan ayrılır (Ünlü vd., 2009).

Bağlamsal performans ise, daha geniş bir bakış açısıyla örgüt kültürü ve ikliminin de içinde olduğu çevreye katkı sağlayan faaliyeti ifade etmektedir. Ayrıca çalışma ortamının sosyal ve psikolojik görünümünü çeşitlendiren çalışmalara da dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra sorumluluğu haricinde çalışma için gönüllü olma, diğer kişilerle iş birliğine açık olma ve onlara destek verme gibi davranışlar bu performans türünde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, bağlamsal performansta moralin yükseltilmesi ve kişisel ilginin gösterilmesinin vurgulandığı sonucuna ulaşabiliriz (Onur & Yürür, 2011). Bu çalışmada Goodman & Svyantek (1999) tarafından düzenlenen görev performansı boyutu, Jawahar & Carr (2007) tarafından düzenlenen bağlamsal performans boyutundan oluşan sporcu performansı ölçüğü kullanılmıştır.

1.3. Lider Üye Etkileşimi ve Sporcu Performansı Arasındaki İlişki

Sporcu performans değerlendirmeleri; genellikle fiziksel kapasitenin derecesi ve numaralar üzerinden yapılmaktadır. Bireysel performans değerlendirme çalışmalarını sporculara uyarlayan bu makale çalışmasının ise, sporcu performansı üzerine yapılacak psikolojik (görevsel ve bağlamsal) değerlendirmelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan literatür araştırmasına göre, LÜE'nin performans üzerindeki etkisinin incelendiği bazı çalışmalar belirlenmiştir. Bu çalışmalardan bazılarının sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Karaman (2018)'in Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan yöneticilerin, görev yapan öğretmenler ile arasındaki ilişkisinin performans etkisini araştırdığı çalışmasının sonuçlarına göre; lider görevindeki yöneticilerin öğretmenlerle olan etkileşimi, öğretmenlerin performansını pozitif yönde etkilemektedir. Bu etkinin yüksek düzeyde olması da dikkat çekicidir. Yıldız (2011)'in spor kamu kuruluşlarında yaptığı çalışmada, Gençlik ve Spor Bakanlığında görev alan yönetici ve çalışanlar arasındaki ilişki incelenmiş ve sonuçlara göre, lider olarak algılanan yönetici ve çalışanları arasındaki ilişki ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Scott

(2014)'ın çizmiş olduğu Lider Üye Etkileşim modeli, lider ile ilişki içerisinde olan kişilerin performansı üzerine yapılacak araştırmalara ışık tutan bir kılavuz niteliğindedir. Buna göre lider ile üyelerinin karşılıklı güven ve saygı oluşturmaları, performansı etkilemektedir. Çakmak (2006)'ın profesyonel futbolcular üzerine yaptığı çalışmasında, yöneticilerin davranışlarının sporcu performansına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, sporcuların demografik özelliklerine göre performanslarında değişiklik olduğu gözlemlenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Örnekleme

Bu araştırmada; antrenörler ile sporcular arasında oluşan etkileşimin sporcuların performanslarına etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma örneklemini, çalışmalarını İzmir içerisinde gerçekleştiren profesyonel sporcular oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına dâhil olan sporcular amaçlı örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Araştırma 1 Eylül 2019 – 10 Ekim 2019 tarihleri arasında İzmir il sınırları içinde; antrenmanlarını sürdüren toplamda 400 sporcuya ulaştırılan anket aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. 400 sporcuya ulaştırılanlar arasından 335 anket geri dönmüştür. Sporculardan geri dönen anketlerin 10 tanesi eksik doldurulduğundan 325 anket analize dâhil edilmiştir. Anketlerin geri dönüşüm oranı %81,25'dir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler anket aracılığıyla toplanmıştır. Ankete katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Anket soruları; demografik sorular (Yaş, Cinsiyet, Eğitim ve Medeni durum vb.), lider-üye etkileşimini ölçen sorular, sporcu performansını ölçen sorular olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Lider Üye Etkileşimi Ölçeği: Araştırmada Lider Üye Etkileşimi ölçeği için; Liden & Masly (1998) tarafından geliştirilen, lider üye etkileşim ölçeği kullanılmıştır. Ölçek dört boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Yıldız vd. (2008) tarafından yapılmıştır. 12 maddeli ölçeğin puanlaması, (1. Kesinlikle katılmıyorum - 5. Kesinlikle Katılıyorum) 5'li Likert tipine göre yapılmıştır. Lider Üye Etkileşimi ölçeği; sevgi, sadakat, katkı ve profesyonellik olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin bazı örnek maddeler şu şekildedir: “Antrenörüm bir arkadaş ya da dost gibidir (sevgi boyutu)”, “Görevimin dışındaki başka işleri de antrenörüme yardımcı olmak için yaparım (sadakat boyutu)”, “Eğer istemeden bir hata yaparsam, antrenörüm beni kulüpteki diğer kişilere karşı savunur (katkı boyutu)”, “Antrenörümün mesleki bilgisine ve yeteneğine saygı duyarım (profesyonellik boyutu)”.

Bireysel Performans Ölçeği: Sporcu performansında kullanılan bireysel performans ölçeği için; Goodman & Svyantek (1999) tarafından düzenlenen görev performansı ifadelerin 9'u, Jawahar & Carr (2007) tarafından düzenlenen bağlamsal performans hakkındaki ifadelerin 7'si olmak üzere toplamda 16 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılmış olan ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Şahin (2018) ve Bağcı (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin puanlaması LÜE ölçeğinde kullanıldığı gibi 5'li Likert tipine göre yapılmıştır. Ölçeğe ilişkin bazı örnek maddeler şu şekildedir: “Görevlerimi beklendiği gibi gerçekleştirerek, yaptığım sporda iyi bir performans sergilerim (görev performansı)”, “Kulübümü toplum içinde temsil etmekten gurur duyarım (bağlamsal performans)”.

2.3. Verilerin Analizi

Toplanan veriler “SPSS 25.0” programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normallik dağılımları çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılarak incelenmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenlere ait ölçeklerin güvenilirlik analizi Cronbach's Alpha ile yapılmıştır. Ölçeklerin güvenilirlikleri test edildikten sonra her bir alt boyut için güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin faktör analizleri Kaise-Meyer-Olkin ve Barlett ölçütü göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada değişkenlerin birbiriyle ilişkisini belirlemeye yönelik Pearson Korelasyon Analizi, hipotezleri test etmek için “Stepwise” Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır. Testi uygulanmıştır. Sporcuların profilleri hakkında genel bir çerçeve çizmek için ise frekans analizlerinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırma örneklemini oluşturan katılımcıların %43,4'ü (141) kadın, %56,6'sı (184) erkek; %4'ü (13) evli, %96'sı (312) bekârdır. %36,9'u (120) 18 yaş ve altı, %51,4'ü (167) 19-25 yaş, %7,4'ü (24) 25-30 yaş, %4,3'ü (14) 30 ve üstü yaş grubundadırlar. Araştırmadaki katılımcıların %31,4'ü (102) lise öğrencisi, %4'ü (13) lise mezunu, %50,5'i (164) fakülte veya yüksekokul öğrencisi, %11,4'ü (37) fakülte veya yüksekokul mezunu, %1,8'i (6) yüksek lisans

öğrencisi, %0,9'u da (3) yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların yaptıkları spor branşları; %28,9'u (94) yüzme, %7,7'si (25) sualtı ragbisi, %25,2'si (82) voleybol, %14,5'i (47) Amerikan futbolu, %4,3'ü (14) triatlon, %1,5'i (5) sutopu, %3,1'i (10) atletizm, %2,5'i (8) hentbol, %4'ü (13) futbol, %4,3'ü (14) basketbol, %1,2'si (4) jimnastik, %0,6'sı (2) eskrim, %1,2'si (4) sualtı hokeyi, %0,6'sı (2) yelken, %0,3'ü (1) kule ve trampelen atlama spor branşını yapmaktadırlar. Katılımcıların aynı antrenörle çalışma süreleri ise; %12,6'sı (41) 1 yıldan az, %33,2'si (108) 1-5 yıl arasında, %36,6'sı (119) 3-6 yıl arasında, %10,8'i (35) 6-9 yıl arasında, %6,8'i (22) 12 yılın üzerindedir. Katılımcıların %92'si (299) belli bir kulüp çatısı altında çalışmaktadır. %8,0'i (26) ise belli bir kulüp çatısı altında çalışmamaktadır. Katılımcıların kulüpteki çalışma süreleri; %18,2'si (59) 1 yıldan az, %38,8'i (126) 1-4 yıl arasında, %24,6'sı (80) 4-8 yıl arasında, %8'i (26) 8-12 yıl arasında, %2,8'i (9) 12 yılın üzerindedir.

3.1. Lider Üye Etkileşimi Ölçeğinin Faktör ve Güvenirlik Analizine İlişkin Bulgular

Çalışmanın hipotezlerine ilişkin analizlerine geçmeden önce; ölçeklerin faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir: LÜE ölçeğinin orijinal yapısı 4 faktörden oluşmaktadır. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda ortaya çıkan yapının da orijinal yapı ile aynı şekilde olduğu gözlemlenmiştir. KMO değeri 0,904'dür ve Barlett testi $p=0,000<0,05$ anlamlıdır. LÜE ölçeğini oluşturan 4 faktör toplam varyansın %72,294'ü açıklanmaktadır. Ayrıca ölçeğin güvenirliliğini hesaplamak için Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Böylece, LÜE ölçeğinin güvenirliliği $\alpha=0,89$ şeklinde ($0,80<\alpha<100$) yüksek güvenirlilikli olarak belirlenmiştir. LÜE ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik analizi sonuçlarına göre, Sevgi boyutunun $\alpha=0,75$ ve Katkı boyutunun $\alpha=0,76$ şeklinde ($0,60<\alpha<80$) oldukça yüksek, Sadakat boyutunun $\alpha=0,83$ ve Profesyonellik boyutunun $\alpha=0,83$ şeklinde ($0,80<\alpha<100$) yüksek bir güvenirliliğe sahip olduğu saptanmıştır. Faktör analizi sonuçlarına göre LÜE ölçeğinde orijinal yapısına uygun olarak 4 boyut ve 12 maddenin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu değerler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Lider üye etkileşimi ölçeğinin faktör ve güvenirlilik analizine ilişkin sonuçlar

KMO and Bartlett's Test						
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.						,904
Bartlett's Test of Sphericity		Approx. Chi-Square (χ^2)				1816,649
		Df (sd)		66		
		Sig. (p)		,000		
İfadeler	α	(1)	(2)	(3)	(4)	
Madde 1		,903				
Madde 2	,83	,849				
Madde 3		,815				
Madde 4			,919			
Madde 5	,83		,856			
Madde 6			,842			
Madde 7				,847		
Madde 8	,76			,793		
Madde 9				,690		
Madde 10					,946	
Madde 11	,75				,688	
Madde 12					,453	
Toplam Varyans (%)				72,294		
Toplam Cronbach's Alpha (α)				0,89		

3.2. Sporcu Performansı Ölçeğinin Faktör ve Güvenirlik Analizine İlişkin Bulgular

Sporcuların performanslarını belirlemeye yönelik kullanılan ölçeğin orijinal halinin 2 faktörden oluştuğu görülmektedir. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda ortaya çıkan yapının orijinali ile aynı 2 boyutlu yapıdan oluştuğu gözlemlenmiştir. Ancak 23. ifade birden fazla faktöre yüklenerek yapıyı bozduğundan ölçümlerden çıkarılmıştır. KMO değeri 0,915 ve Barlett testi $p=0,000<0,05$ anlamlı olduğu saptanmıştır. Sporcu Performansı ölçeğinde ortaya çıkan 2 faktör toplam varyansın %52,206'sını açıklamaktadır. Ayrıca ölçeğin güvenirliliğini hesaplamak için Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Böylece, Sporcu Performansı ölçeğinin güvenirliliği $\alpha=0,90$ şeklinde

($0,80 < \alpha < 100$) yüksek güvenilirlikli olarak belirlenmiştir. Sporcu performansı ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizi sonuçlarına göre, Bağlamsal Performans boyutunun $\alpha=0,79$ şeklinde ($0,60 < \alpha < 80$) oldukça yüksek, Görev Performansı boyutunun $\alpha=0,87$ olarak ($0,80 < \alpha < 100$) yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu saptanmıştır. Bu değerler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sporcu performansı ölçeğinin faktör ve güvenilirlik analizine ilişkin sonuçlar

KMO and Bartlett's Test			
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.			,915
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square (χ^2)		2012,373
	Df (sd)		105
	Sig. (p)		,000
İfadeler	α	(1)	(2)
Madde 1	,79	,766	
Madde 2		,758	
Madde 3		,746	
Madde 4		,731	
Madde 5		,686	
Madde 6		,663	
Madde 7		,648	
Madde 8		,635	
Madde 9		,557	
Madde 10		,503	
Madde 11	,87		,851
Madde 12			,815
Madde 13			,724
Madde 14			,655
Madde 15			,651
Toplam Varyans (%)		52,206	
Toplam Cronbach's Alpha (α)		0,90	

3.3. Korelasyon Analizi

Pearson Korelasyon analizi sonuçlarına göre (Bknz: Tablo 3); boyutlar arasında istatistiksel açıdan $**p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Görev Performansı; Sevgi boyutu ile ($r=,49$; $p < ,01$) ve Katkı boyutu ile ($r=,43$; $p < ,01$) arasında pozitif yönde (zayıf) düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bağlamsal Performansın ise; Sevgi boyutu ile ($r=,38$; $p < ,01$), Sadakat boyutu ile ($r=,44$; $p < ,01$), Katkı boyutu ile ($r=,30$; $p < ,01$) ve Profesyonellik boyutu ile ($r=,47$; $p < ,01$) arasında pozitif yönde (Zayıf düzeyde) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sevginin, Sadakat boyutu ile ($r=,57$; $p < ,01$) ve Katkı boyutu ile ($r=,58$; $p < ,01$) arasında pozitif yönde (Orta düzeyde) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sadakatin ise, Katkı boyutu ile ($r=,52$; $p < ,01$), Profesyonellik boyutu ile ($r=,51$; $p < ,01$) ve Görev Performansı boyutu ile ($r=,55$; $p < ,01$) arasında pozitif yönde (Orta düzeyde) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yine aynı şekilde Profesyonelliğin, Katkı boyutu ile ($r=,52$; $p < ,01$) ve Görev Performansı boyutu ile ($r=,52$; $p < ,01$) arasında pozitif yönde (Orta düzeyde) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu ilişkilere ek olarak, ($r > ,60$; $p < ,01$) anlamlılık düzeyinde, mevcut değişkenler için yüksek sayılabilecek ilişkiler dikkat çekmiştir. Tablodaki analiz sonuçlarından hareketle, Sevgi ile Profesyonellik arasında ($r=,67$; $p < ,01$) ve Bağlamsal Performans ile Görev Performansı arasında ($r=,65$; $p < ,01$) pozitif yönde (Orta düzeyde) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Alt boyutların Pearson Korelasyon değerleri (n=325)

	\bar{x}	σ	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1)Sevgi	4,41	,63	1					
(2)Sadakat	4,07	,78	,57**	1				
(3)Katkı	4,05	,76	,58**	,52**	1			
(4)Profesyonellik	4,40	,66	,67**	,51**	,52**	1		
(5)Görev P.	4,31	,53	,49**	,55**	,43**	,52**	1	
(6)Bağlamsal P.	4,27	,59	,38**	,44**	,30**	,47**	,65**	1

(** .01 düzeyinde anlamlı korelasyon; * , .05 düzeyinde anlamlı korelasyon)

3.4. Regresyon Analizi

LÜE'nin görev performansına olan etkisini belirlemek amacıyla uygulanan analiz sonucu Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. LÜE'nin görev performansına olan etkisini belirlemek amacıyla uygulanan Regresyon Analizi sonuçları

Model	Yordayıcı	B	Std. Hata	β	ΔR^2
1	Sadakat	0,37	0,03	0,55**	0,30**
	Sabit	2,78	0,13		
2	Sadakat	0,25	0,03	0,38**	0,08**
	Profesyonellik	0,26	0,04	0,33**	
	Sabit	2,09	0,16		

Aşamalı regresyon analizi sonuçlarına göre, analiz iki aşamada tamamlanmıştır. Analize ilk aşamada Görev Performansı değişkeninde %30 ile en fazla varyansı açıklayan sadakat değişkeni girmiştir. Görev Performansı ile sadakat arasında pozitif ilişki vardır. Sadakat puanı, arttıkça görev performansı da artmaktadır. Analize ikinci aşamada varyansa %08 katkı sağlayan profesyonellik değişkeni dâhil olmuştur. Dolayısıyla açıklanan varyans %38'e yükselmiştir. Profesyonellik arttıkça görev performansı da artmaktadır. Ayrıca standardize edilmiş (β) katsayısına göre, açıklayıcı değişkenlerin görev performansı üzerindeki önem sırası; sadakat ve profesyonelliktir.

LÜE'nin bağlamsal performansa olan etkisini belirlemek amacıyla uygulanan analiz sonucu Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. LÜE'nin bağlamsal performansa olan etkisini belirlemek amacıyla uygulanan Regresyon Analizi sonuçları

Model	Yordayıcı	B	Std. Hata	β	ΔR^2
1	Profesyonellik	0,42	0,04	0,47**	0,22**
	Sabit	2,39	0,19		
2	Profesyonellik	0,30	0,05	0,33**	0,05**
	Sadakat	0,20	0,04	0,27**	
	Sabit	2,09	0,19		

Aşamalı regresyon analizi sonuçlarına göre, analiz iki aşamada tamamlanmıştır. Analize ilk aşamada bağlamsal performans değişkeninde %22 ile en fazla varyansı açıklayan profesyonellik değişkeni girmiştir. Bağlamsal performans ile profesyonellik arasında pozitif ilişki vardır. Profesyonellik puanı, arttıkça bağlamsal performans da artmaktadır. Analize ikinci aşamada varyansa %05 katkı sağlayan sadakat değişkeni dâhil olmuştur. Dolayısıyla açıklanan varyans %27'ye yükselmiştir. Sadakat arttıkça görev performansı da artmaktadır. Ayrıca standardize edilmiş (β) katsayısına göre, açıklayıcı değişkenlerin bağlamsal performans üzerindeki önem sırası; profesyonellik ve sadakattir.

4. TARTIŞMA

Bu araştırmaya İzmir il sınırları içinde antrenmanlarını sürdüren toplamda 325 profesyonel sporcu dahil edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre lider üye etkileşiminin alt boyutları olan sadakatin ve profesyonelliğin, görev ve bağlamsal performansa pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Analizlere göre, LÜE ve sporcu performansı ölçeklerinin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Sporcuların lider üye etkileşimlerinin görev performanslarına etkisini belirlemek için uygulanan regresyon analizi sonuçlarına göre; LÜE alt boyutlarından ilk sırada sadakatin, ikinci sırada ise profesyonelliğin görev performansına pozitif yönde anlamlı bir etki ettiği saptanmıştır. Sporcuların sadakati ve profesyonelliği arttıkça görev performanslarının arttığı belirlenmiştir. Sporcuların lider üye etkileşimlerinin bağlamsal performanslarına etkisini belirlemek gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına göre; LÜE alt boyutlarından ilk sırada profesyonelliğin, ikinci sırada ise sadakatin bağlamsal performansına pozitif yönde anlamlı bir etki ettiği; başka bir deyişle sporcuların sadakati ve profesyonelliği arttıkça bağlamsal performanslarının arttığı belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim ve medeni durumu, bulunduğu spordaki çalışma süresi, spor branşı vb.) lider üye etkileşimi ve sporcu performansı üzerinde bir etkisi saptanmamıştır. Yapılan literatür araştırması, LÜE'nin performansa pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğuna işaret etmektedir (Kandemir, 2016; Yıldız, 2011). Dolayısıyla yapılan araştırmanın sonuçları, literatür ile paralellik göstermektedir.

Sporcunun antrenörüne hissettiği duyguların sevgi temelli olması, gerçekleşecek etkileşimin düzeyini güçlendirmektedir. Sadakat, kişilerarası bağlılığı temsil eder. Antrenörüne bağlılık gösteren sporcuların, sorumluluktan çekinmeyerek daha yüksek performansla karşılık verdiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda sadakatin performansın artırılması yolunda önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Profesyonellik algısı, geçmişte kazanılmış tecrübeler veya bilgilerle oluşabilmektedir. Sporcunun antrenörünün profesyonelliğine duyduğu saygısı, onun performansına yansiyacaktır. Bu bağlamda, antrenörlerin mesleki yeterliliğe ve tecrübeye sahip olması gerektiği söylenebilir.

Son olarak, gelecekte yapılacak çalışmalarda; bu çalışmadan farklı olarak sporcu performansı kuvvet ve anaerobik dayanıklılık testleri ile gerçekleştirilebilir. Sporcuların performanslarının bir çıktısı olarak iş memnuniyeti gibi değişkenler de incelenebilir ve farklı analizler kullanılarak çok değişkenli modeller oluşturulabilir. Bu araştırmanın örneklemine ulusal ve uluslararası platformlarda yer alan müsabakalara katılmış profesyonel sporcular oluşturmaktadır. Aynı araştırmanın amatör sporcularda yapılması da uygulamaya yönelik farklı önerilerin geliştirilmesini sağlayabilir.

5. KAYNAKLAR

- Akbıyıklı, A. (2019). *Lider üye etkileşiminin sporcu performansı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arsıntaş, C. C. (2007). Lider-üye etkileşiminin yöneticiye duyulan güven üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik görgül bir çalışma. *TİSK Akademi*, 2(3).
- Bağcı, Z. (2014). Çalışanların iş doyumunun görev ve bağlamsal performansları üzerindeki etkisi. *Journal of Management and Economics Research*, 24, 58-58.
- Bauer, T. N., & Green, S. G. (1996). Development of a leader-member exchange: a longitudinal test. *Academy of Management Journal*, 39(6), 1538-1567.
- Bolat, İ. (2011). *Öz yeterlilik ve lider üye etkileşimi ilişkisi (1.)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Conway, J. M. (1999). Distinguishing contextual performance from task performance for managerial jobs. *Journal of applied Psychology*, 84(1), 3.
- Çakmak, Y. (2006). *Spor kulübü yöneticilerinin yönetsel davranışlarının sporcu performansına etkisi- Ankara ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Çalışkan, G. (2001). *Liderlik açısından antrenör davranışlarının sporcu performansı üzerine etkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Çelik, M. (2017). *Performans Yönetimi*. Seçkin Yayıncılık.
- Dansereau, F., Cashman, J., & Graen, G. (1973). Instrumentality theory and equity theory as complementary approaches in predicting the relationship of leadership and turnover among managers. *Organizational Behavior and Human Performance*, 10(2), 184-200.
- Davis, W. D. & Gardner, W. L. (2004). Perceptions of politics and organizational cynicism: An attributional and leader-member exchange perspective. *The Leadership Quarterly*, 15(4), 439-465.
- Dienesch, R. M., & Liden, R. C. (1986). Leader-member exchange model of leadership: A critique and further development. *The Academy of Management Review*, 11(3), 618.
- Eryılmaz, İ. (2017). Sosyal güç, lider-üye etkileşimi ve iş tatmini ilişkisinde politik yetinin düzenleyici rolü: bankacılık sektöründe bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 373-393.
- George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS statistics 25 step by step: A simple guide and reference (Fifteenth edition)*. Routledge, Taylor ve Francis Group.
- Goodman, S. A., & Svyantek, D. J. (1999). Person-organization fit and contextual performance: Do shared values matter. *Journal of Vocational Behavior*, 55(2), 254-275.
- Graen, G. B., & Uhl-Bien, M. (1995). Relationship-based approach to leadership: Development of leader-member exchange (LMX) theory of leadership over 25 years: Applying a multi-level multi-domain perspective. *The Leadership Quarterly*, 6(2), 219-247.
- Graen, G., Novak, M. A., & Sommerkamp, P. (1982). The effects of leader-member exchange and job design on productivity and satisfaction: Testing a dual attachment model. *Organizational Behavior and Human Performance*, 30(1), 109-131.
- Greguras, G. J., & Ford, J. M. (2006). An examination of the multidimensionality of supervisor and subordinate perceptions of leader-member exchange. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 79(3), 433-465.
- Jawahar, I. M., & Carr, D. (2007). Conscientiousness and contextual performance: The compensatory effects of perceived organizational support and leader-member exchange. *Journal of Managerial Psychology*, 22(4), 330-349.
- Kandemir, G. (2016). *Lider üye etkileşiminin bireysel performans etkisinde örgütsel bağlılığın rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.
- Karaman, E. (2018). *Lider üye etkileşimi ile bireysel performans arasındaki ilişki: Çorum ilindeki ilk ve orta dereceli okullarda bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.

- Keskin, N. Mert, İ. S. & Baş, T. (2010). Lider-üye etkileşimi modeli ve ölçme aracının Türkçe’de geçerlik ve güvenilirlik analizi. *Ege Akademik Bakis (Ege Academic Review)*, 10(3), 1013-1013.
- Konter, E. (2006). *Sporda Karşılaşma Psikolojisi*. Ankara:Nobel.
- Liden, R. C., & Maslyn, J. M. (1998). Multidimensionality of leader-member exchange: An empirical assessment through scale development. *Journal of Management*, 24(1), 43-72.
- Luecke, R. (2008). *Performans yönetimi: Çalışanlarınızın etkinliğini ölçün ve geliştirin (A. Özer, Çev.)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Lunenburg, F. C. (2010). Leader-member exchange theory: Another perspective on the leadership process. *International Journal of Management, Business, and Administration*, 13(1), 1-5.
- Murphy, S. E., ve Riggio, R. E. (Ed.). (2003). *The future of leadership development*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Murphy, S. M., Wayne, S. J., Liden, R. C., & Erdogan, B. (2003). Understanding social loafing: The role of justice perceptions and exchange relationships. *Human Relations*, 56(1), 61-84.
- Onur, Ü., & Yürür, S. (2011). Duygusal emek, duygusal tükenme ve görev/bağlamsal performans ilişkisi: Yalova’da hizmet sektörü çalışanları ile bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37, 183-207.
- Phillips, A. S., & Bedeian, A. G. (1994). Leader-follower exchange quality: The role of personal and interpersonal attributes. *Academy of Management Journal*, 37(4), 990-1001.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2013). *Organizational behavior* (15. ed., global ed). Pearson.
- Scott, D. (2014). *Contemporary Leadership In Sport Organizations*. Human Kinetics.
- Sin, H., P. Nahrgang, J. D. & Morgeson, F. P. (2009). Understanding why they don’t see eye to eye: An examination of leader–member exchange (LMX) agreement. *Journal of Applied Psychology*, 94(4), 1048.
- Şahin, E. T. (2018). *Presentizm ile iş performansı (görev performansı ve bağlamsal performans) arasındaki ilişkilerin belirlenmesi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi.
- Uyargil, C. (2008). *İşletmelerde performans yönetim sistemi (2. Baskı)*. Arıkan Basım.
- Ünlü, O., Özdevecioğlu, M., Yürür, S., & Demirtaş, Ö. (2009). The mediating role of perceived humor on the effects of the positive and negative affectivity on employees’ task and contextual performance at workplace. *Cognition, Emotion ve Motivation, International CEM09 Congress*, 2-5.
- Winkler, I. (2010). Contemporary leadership theories: enhancing the understanding of the complexity, subjectivity and dynamic of leadership. *Physica-Verlag*.
- Wu, Y.-J. (2009). *A multidimensional analysis of the relationship between leader-member exchange and organizational citizenship behavior with an alternative measure of leader-member exchange*. State University of New York at Albany.
- Yaşar, M. (2010). *Duygusal zeka ve sporcu performansı ilişkisi: Kayseri’de bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi.
- Yıldız, S. M. (2011). Spor hizmeti sunan kamu kurumlarında lider üye etkileşimi ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(3), 323-329.
- Zel, U. (2011). *Kişilik ve liderlik*. Ankara: Nobel Yayınları.

Sağlık ve Solak Sporcuların Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

The Investigation of Problem-Solving Abilities of Right- and Left-Handed Athletes According to Some Variables

Ahmet Gökhan YAZICI¹, Kübra ÖZDEMİR¹, Ali Osman ENGİN¹

¹Atatürk Üniversitesi, K.K. Eğitim Fakültesi, Erzurum, Türkiye.

• Geliş Tarihi: 23.11.2020

• Kabul Tarihi: 26.12.2020

• Yayın Tarihi: 30.12.2020

ÖZ: Günümüz dünyası, çoğunluğu sağlık insanlara göre dizayn edilmiştir. Fizyolojik olarak farklı özelliklere sahip olan sağ ve sol beyin loplarmız karşılaştığı problemlere farklı tepkiler verebilmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmanın amacı, dinamik ve üretken nitelikleri ile ön plana çıkan sporcuların sağlamlık ve solaklık ayırımına göre problem çözme becerilerindeki farklılık düzeylerinin incelenmesi ve analiz edilmesidir. Çalışmada betimsel-ilişkisel tarama model benimsenmiştir. Çalışma sonucunda veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler, belirlenen değişkenler çerçevesinde ilişkisel olarak incelenmiştir. Araştırmanın evreni 2019–2020 eğitim öğretim yılında sağlık ve solak sporla uğraşan Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden 160 kişidir. Araştırmanın örneklemini ise 160 öğrenciden tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen ve tamamı erkeklerden oluşan toplam 122 kişi oluşmaktadır. Araştırmaya katılan sporcuların problem çözme becerilerini ölçmek için “Problem Çözme Envanteri”, sporcuların el tercihlerini belirlemek için “Edinburgh El Tercihi Anketi” kullanılmıştır. Yapılan analizlere çerçevesinde el ve göz tercihlerinde solak sporcuların problem çözme becerilerinin sağlamlara göre daha iyi olduğu, ayak tercihlerinde ise herhangi bir anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda günlük hayatın tamamen sağlamlara göre dizayn edilmesinden dolayı solak olan kişilerin hayatta sürekli problemler yaşamasına sebep olduğu, bu problemlerin üstesinden gelmek için çaba göstererek problem çözme becerilerinde sağlamlara göre daha başarılı oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: lateralizasyon, sporcu, problem çözme, el tercihi.

ABSTRACT: Today's world is designed for mostly right-handed people. Our right and left-brain lobes, which have different physiological features, can react differently to the problems they encounter. In this context, the aim of the study is to examine and analyze the differences in problem solving skills of athletes, who stand out with their dynamic and productive qualities, according to the distinction between right and left-handedness. The descriptive-correlational scanning model was adopted in the study. As a result of the study, the data obtained by data collection tools were analyzed relationally within the framework of determined variables. The population of the study is 160 students from Atatürk University Kazım Karabekir Faculty of Education Department of Physical Education and Sports Teaching who are engaged in right-handed and left-handed sports in the 2019-2020 academic year. The sample of the study consists of a total of 122 students, all of whom are males, determined by random sampling method from 160 students. "Problem Solving Inventory" was used to measure the problem-solving skills of the athletes participating in the study, and the "Edinburgh Hand Preference Questionnaire" was used to determine the hand preferences of the athletes. According to the analysis, it was seen that problem-solving skills of left-handed athletes were better than right-handed athletes in hand and eye preferences, and there was no significant difference in foot preferences. In this context, it can be said that because of the fact that daily life is designed for right-handers, people who are left-handed cause constant problems in life, and they are more successful in problem-solving skills than right-handed people by trying to overcome these problems.

Keywords: lateralization, athlete, problem solving, hand preference.

1. GİRİŞ

“Tercih”, bir şeyi öbürüne göre daha iyi, üstün ya da önemli sayma, yeğ tutma, yeğleme olarak, Dominant, baskın; (sıfat olarak) başat, egemen, hâkim; en etkili, başta gelen; (isim olarak) egemen olan şey ya da öge anlamında kullanılmaktadır (Demircan & Erözden, 1994). El, ayak, göz, iştme ve çiğneme kullanımını gerektiren sağ ve sol simetrik bileşenli fonksiyonel aktiviteler, tek tercih yanına sahiptir. Tek yan tercihi, lateralite olarak adlandırılır (Erhan & Gerek, 2018). Belli bir tek fonksiyon için spesifik değinme, ellilik, ayaklılık, gözlülük ve kulaklılık gibi o fonksiyonla tanımlanır. Hemisferik lateraliteye, ayaklılık, gözlülük ve kulaklılık gibi genellikle el ve diğer yanlılıklarla tanı konur (Nissan, vd., 2004). İnsanlar genellikle el veya ayaklarını kullanmada birini diğerine tercih etmeye yatkındırlar (Alexandru & Carmen, 2013). Bu yatkınlığın anatomik ve sosyal alt yapı temelleri söz konusudur. Toplumlarda çoğunlukla sağ el ve ayak tercihi söz konusu olup, dünya nüfus ortalamasının %85–90'ının sağlık, her iki ellilik oranının

%30'u olarak değerlendirildiğinde ise, bu yüzdenin %65'lerde, solakların ise %5'lerde seyrettiğini düşünebiliriz (Doğar & İlhan, 2019).

Yüz yıllardır yapılan bilimsel çalışmalar ile sağlamlık ve solaklığın sebepleri değişik bilim adamlarınca araştırılmış kısıtlı olsa da bu hemisferik farklılıklardan kaynaklanan dominant yanlılığın avantaj ve dezavantajları lateralizasyon çalışması yapan bilim adamlarının merak konusu olmuştur. Özellikle son yüzyılda yapılan lateralizasyon çalışmalarında her iki el ve ayak tercihinin başarı ve beceride tek başına belirleyici bir rol oynadığı bilimsel bir nitelik kazandırmasa da egzersiz yolu ile baskın olmayan tarafın avantajlı duruma kavuşmasa bile daha etkin bir performans ulaştırılabileceğine yönelik "Spor ve Lateralizasyon" ilişkisine değişik boyutlar kazandırarak, merak konusu olma özelliğini devam ettirmektedir. Merak edilen bir diğer bilimsel perspektif ise sağlık ve solak insanların, sosyal yaşamları içerisinde karşılaştıkları sorunlara yönelik problem çözme becerilerinde bir farklılık veya birbirine bir üstünlük olup olmadığıdır.

Beynimizin her iki yarım küresinin, dominantlık farklılıklarının, insanların fiziksel, zihinsel ve psikolojik özellik ve yeteneklerinde belirleyici olup olmadığı yönündeki araştırmalar özellikle son yüz yılda belirleyicilik yönünde tespitlerle ön plana çıkmaktadır. Guyton (1986), insanların yaklaşık %95 inde sol temporal lob ve angüler gyrus dominant iken geriye kalan %5 inde ise her iki taraf gelişerek çift taraflı dominant görülür ve seyrek olarak sağ taraf ileri derecede gelişme gösterir. Genellikle, temporal ve angüler gyrusların dominansı ile birlikte somatik duyu korteksin ve istemli motor fonksiyonları üstlenen motor korteksinde bazı bölümlerin dominant karakter kazandığı görülür. Yine Guyton (1986)'a ait bir başka teoriye göre; zihin faaliyetleri her zaman zihnin tek bir bölümüne yöneltilir. Doğuştan sağa göre daha büyük olan sol temporal lob daha fazla kullanılmaya başlanır. Böylece bireyin dikkatini daha çok gelişmiş bölgeye eğilimi nedeni ile ilk gelişmeye başlayan hemisferde öğrenme hızı karşı hemisfere göre daha büyüktür. Bu nedenle normal insanda bir hemisfer diğerine göre dominant karakter kazanır (Guyton, 1986). Bilimsel teorisi ile beynin herhangi loplardan birinin dominant farklılığı zihinsel farklılıklara da sebep olabilmektedir.

Sağlık ve solak sporcuların, yetenek ve performanslarını belirleyici, temel fiziksel özelliklerden, dinamik ve statik denge düzeyleri üzerine Yazıcı (2012)'nin yapmış olduğu bilimsel araştırma sonuçlarında; çalışmaya katılan saf sağlakların egzersiz öncesi ve sonrası denge değerlerine bakıldığında statik denge değerlerinde anlamlı fark varken, dinamik denge değerlerinde anlamlı fark olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan saf solakların egzersiz öncesi ve sonrası denge değerlerine bakıldığında ise statik denge değerlerinde anlamlı fark varken, dinamik denge değerlerinde anlamlı fark olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan her iki elini kullananlarda egzersiz öncesi ve sonrası denge değerlerine bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir.

El tercihinin göre toplumda sağlamlık oranı %90'dır. %10'u ise ya solak ya da iki elini aynı oranda kullanabilen ambidexterler'dir (Alibeik, 2011). Sağ ve sol beyin yarım küresinin, insanın farklı özelliklerinde belirleyici olmasına rağmen, dünya sağlaklara göre dizayn edilmiş olduğundan, solakların daha fazla sorun ve problemle karşı karşıya kalması muhtemeldir.

Bu bilimsel tespit ve analizler ışığında, insanların sosyal ve içtimai hayatında, farklı özelliklerine, potansiyellerine göre farklı ihtiyaçlar ve problemlerle karşı karşıya kalabilip, sorunlara özellikleri ve potansiyelleri çerçevesinde birbirinden farklı bakış açıları, problem çözme yöntemleri de söz konusu olabilir.

Problem kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı pek çok tanım olduğu görülmektedir. Dewey'e göre problem, insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey olarak tanımlanır (Gelbal, 1991).

Bingham (1998) göre, problem bir kişinin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engeldir. Bireyler, günlük ve mesleki yaşantılarında, sürekli olarak problemlerle iç içe yaşarlar. Problem çözme ise karşılaşılan problemlerin hızlı ve etkili olarak çözebilmesi için yeni yöntem ve stratejiler geliştirilmelidir (Posamentier & Krulik, 2008). Kendisini problem çözmede yeterli olarak algılayanların, kişilerarası ilişkilerde daha girişken ve daha olumlu benlik algısına sahip olmalarının yanı sıra akademik yönden daha uygun çalışma yöntemleri ve durumları sergiledikleri gözlemlenmiştir (Heppner, Baumgardner, & Jackson, 1985).

Problemin belirlenmesi, alternatif çözümlerin saptanması, değerlendirilmesi, karar verme ve harekete geçme aşamalarının her birindeki becerilerini geliştirmek durumundadırlar. Öğrenciler açısından bireysel başarı, günlük

hayatta karşılaşılan problemlerin esiri olmadan, problemin akılcı bir yaklaşımla analiz edilmesi ve problemi yaratan nedenlerin gerçekçi olarak belirlenip çözülmesi ile doğru orantılıdır.

Bu bağlamda yapılan çalışmanın amacı, çoğunluğu sağlık insanlara göre dizayn edilmiş dünyamızda, fizyolojik olarak farklı yeti ve özelliklere sebep olan sağ ve sol beyin loplarmızın, insanların karşı karşıya kaldığı sorun ve problemler karşısındaki sebep olabilecek farklılıkları ortaya koymak ve yine dinamik ve üretken nitelikleri ile ön plana çıkan sporcuların sağlamlık ve solaklık ayırımında, problem çöze becerilerinde farklılık düzeylerinin incelenmesi ve analiz edilmesidir. Bu konuda literatürde yurt dışı kaynaklı oldukça fazla araştırma ve inceleme yapılmıştır. Yurt içinde de birtakım araştırmalara rastlamak mümkündür. Ancak Türkiye’de yurt dışı kadar yayına rastlamak mümkün değildir. Esasında bu konu üzerinde çalışılması gereken konu başlıklarından birisidir. Dolayısıyla bu çalışmada, özellikle sporcuların fizyolojik sağlık veya solak olmalarının problem çözme becerilerinde bir avantaj mı yoksa dezavantaj mı olduğu düşüncesi merkezinde bir hedef belirlenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve/veya derecesini araştıran genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Betimsel-ilişkisel tarama modelindeki araştırmalarda bir durum ya da olay olduğu gibi betimlenmekte ve bu duruma sebep olan değişkenlerin ilişkisi, etkisi ve bunların dereceleri belirlenmektedir (Kaya vd., 2012). Çalışma sonucunda veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler, belirlenen değişkenler çerçevesinde ilişkisel olarak incelenmiştir.

2.2. Varsayımlar

Bu çalışmada, katılımcı öğrencilerin veri toplama aracının maddelerine yansız ve kendi objektif düşünceleri ile cevap vermiş oldukları varsayılmaktadır. Seçilen örneklem grubunun evreni temsil kabiliyetinin olduğu varsayılmıştır.

2.3. Katılımcılar

Çalışmanın evrenini 2019–2020 eğitim öğretim yılında sağlık ve solak sporla uğraşan Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden 160 kişidir. Araştırmanın örneklemi ise 160 öğrenciden tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen ve tamamı erkeklerden oluşan toplam 122 (Yaş: $\bar{x} = 21,94 \pm 2,66$) kişi oluşmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Çalışmada Heppner & Petersen (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Sahin, vd. (1993) tarafından gerçekleştirilen Problem Çözme Envanteri (PÇE) kullanılmıştır. PÇE, 35 sorudan oluşmakta ve bireyin problem çözme becerileri konusunda kendisini algılayışını ölçen, 1-6 arası puanlanan bir bireysel değerlendirme ölçeğidir. Ölçek; (6) Her zaman böyle davranırım, (5) Çoğunlukla böyle davranırım, (4) Sık sık böyle davranırım, (3) Arada sırada böyle davranırım, (2) Ender olarak böyle davranırım, (1) Hiçbir zaman böyle davranmam olarak derecelendirilen 6’lı likert tipi bir ölçektir.

Edinburgh El Tercihi Anketi: El tercihi “Edinburgh El Tercihi Anketi”nin Türkçe çevirisi ile belirlenmiştir (Uysal ve ark., 2019). Bu ankette yazı yazma, resim yapma, top ve taş atma, makas tutma, diş fırçalama, ekmek keserken bıçak tutma, bıçaksız çatal tutma, kürek tutma (alttaki el), çekiç tutma, kibrit çakarken kibrit tutma, bir kutunun kapağını açma işlerinin hangi el ile yapıldığı sorulmakta ve “daima sağ”, “genellikle sağ” ve “her iki el ile”, “genellikle sol” ve “daima sol” cevapları için sırası ile +10, +5, 0, -5, -10 puanları verilmektedir. Bu anketin sonuçları Geschwind Skoru (GS) ile ifade edildi GS’u sıfırdan büyük olanlar sağlak, sıfırdan küçük olanlar solak olarak belirlenmiştir. Anketin sonunda anahtar deliğine ya da mikroskoba hangi gözle bakarsınız, topa hangi ayağınızla vurursunuz gibi sorular göz ve ayak tercihinin belirlemek için sorulmuştur. Ayrıca ailede solak bulunup bulunmadığı araştıran sorular da test sonuna eklenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen verilerin, analiz edilmeden önce normallik varsayımlarını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek için Shapiro-Wilk testi, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri, Q-Q Pilot ve Histogram değerleri incelenmiştir. Yapılan inceleme ve analizler doğrultusunda verilerin normallik varsayımlarını karşıladığı görülmüştür. Bu doğrultuda ikili

karşılaştırmalar için Independent Samples T-Test, çoklu karşılaştırmalar için ise One Way ANOVA testi kullanılmıştır. Tüm testlerde anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak belirlenmiş ve analizler için SPSS 22.0 programı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1. Katılımcılara ait kişisel bilgileri

	Demografik Özellikler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Göz Tercihi	Sağ	58	47,5
	Sol	22	18,0
	Her İkiside	42	34,4
Ayak Tercihi	Sağ	79	64,8
	Sol	14	11,5
	Her İkiside	29	23,8

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde göz tercihi; sağ 58 kişi %47,5' i, sol 22 kişi %18,0 ve her ikisi de 42 kişi %34,4' ünü oluştururken, ayak tercihi sağ 79 kişiden %64,8'i, sol 14 kişi %11,5 ve her ikisini de kullanan 29 kişinin %23,8' i oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların problem çözme becerilerinin el tercihi değişkeni açısından incelenmesi

Yaş	n	\bar{x}	ss	t	p
Sol	13	3,92	,99	2,754	,011*
Sağ	109	2,98	2,04		

$p<0,05$

El tercihi sağlak ($\bar{x}=2,98\pm 2,04$) ve solak ($\bar{x}=3,92\pm 0,99$) sporcuların problem çözme becerileri ölçeğinden aldıkları puanlarının ortalamaları arasında solaklar lehine $p<0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların problem çözme becerilerinin göz tercihi değişkeni açısından incelenmesi

Göz Tercihi	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark
a) Sağ	58	2,83	,68	3,086	,049*	b>a
b) Sol	22	4,01	,94			
c) Her İkiside	42	2,95	,08			

$p<0,05$

Katılımcıların göz tercihi açısından problem çözme becerilerini analiz etmek için ANOVA testi yapılmış ve sol gözü baskın olanlar ($\bar{x}=4,01\pm 0,94$) ile sağ gözü baskın olanlar ($\bar{x}=2,83\pm 0,68$) arasında problem çözme becerilerinde istatistiki olarak ($p<0,05$) anlamlı farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bulgular sol gözü baskın sporcuların sağ gözü baskın olanlara göre daha yüksek problem çözme becerilerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların problem çözme becerilerinin ayak tercihi değişkeni açısından incelenmesi

Ayak Tercihi	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark
a) Sağ	79	3,12	2,39	,268	,765	-
b) Sol	14	3,31	,99			
c) Her İkiside	29	2,87	,67			

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların ayak tercihi açısından problem çözme becerilerini analiz etmek için ANOVA testi yapılmış ve ayak tercihlerinin problem çözme becerileri üzerinde istatistiki olarak herhangi bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

4. TARTIŞMA

Bu araştırmamızın amacı, çoğunluğu sağlak insanlara göre dizayn edilmiş dünyamızda, fizyolojik olarak farklı yeti ve özelliklere sebep olan sağ ve sol beyin loplarmızın, insanların karşı karşıya kaldığı sorun ve problemler karşısındaki çözüm odaklı anlayış ve yöntemlerinde farklılığa sebep olabilecek farklılıklar var mıdır ve yine zinde,

dinamik ve üretken nitelikleri ile ön plana çıkan sporcuların sağlamlık ve solaklık ayırımında, problem çözme becerilerinde farklılık düzeylerinin incelenmesi ve analiz edilmesidir. Ulusal ve uluslararası bilimsel literatüründe sağlık ve sağlık insanlara, sporculara yönelik bilimsel araştırmalar, bilim insanlarının dikkatini çekse de çok da fazla araştırma yoktur, özellikle sağlık ve solak sporcuların sosyal ve psikolojik yeti ve özelliklerine dair bilimsel analizler daha azdır. Problem çözme becerisi açısından ise solak ve sağlık sporcuların analizi ve karşılaştırılması bir ilktir.

Başarı ve performans sporcular için önemli bir amaçtır. Sporcu başarısını sağlayan en önemli sosyo-psikolojik boyut ise müsabaka ve mücadele halinde iken karşı karşıya kaldığı problemlere, sorunlara yönelik çözüm üretebilme ve alternatif çıkış yolu bulabilme becerisi ile ilişkilidir denilebilir. Özellikle bireysel mücadele sporlarında, teknik ve taktik düzlemde tek başına mücadele etmek ve karşılaştığı problemlere çözüm üretebildiği müddetçe başarıya ulaşabilecek ferdi branş sporcuları için problem çözme becerisi önemli olduğu gibi, takım sporları sporcuları içinde karşı karşıya kalabilecekleri problemler karşısında, sporcuların birbirlerinin eksikliklerini, problemler karşısındaki yetersizliklerini telafi edebilme imkanı olduğu gibi takım başarısı ve performansı açısından bütün sporcuların problem çözebilme ve alternatif çözüm yolları üretebilme potansiyeli de önemlidir. Bu çerçevede yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Literatürde sağlamlık ve solaklık yoğunlukla el tercihi ile nitelendirilse de ayak, göz gibi uzuvların dominant kullanımına göre ayırımı olduğuna dair araştırmalarda vardır. El tercihini bir ikilem olarak gören Dane (1990), araştırmasında kişiler el tercihlerine göre çeşitli yöntemlerle değişik şekillerde sınıflandırılabilir. El tercihini bir ikilem olarak gören dikotik görüşü yanlılarına göre insanlar ya sağlaktır ya da solaktır. Ancak sağlık ve solak oranları eşit değildir. İnsanların %90'ı sağlak, %10'u solaktır. El tercihinin çok boyutlu bir süreç olduğunu savunan süreklilik görüşü yanlılarına göre ise yoğun sağlamlıktan yoğun solaklığa kadar geçiş dereceleri vardır.

Tan (1991)'ın sağa kayma teorisine göre ise süreklilik görüşü sağlamlık ve solaklık üzerine yeni bir teorisinin çıkmasına ilham kaynağı olmuştur. Bu yeni teori Sağa Kayma Teorisi'dir. Sol elini tercih edene sinister sağ elini tercih edene dekster, her iki elini sağ eli gibi aynı şekilde kullanabilene ambidekster/ambidekstrous da denilmektedir. Peñçe ise; Sağ elimizi sol beyin, sol elimizi de sağ beyin yönetmektedir. O halde sağlamlarda sol beyin; solaklarda ise sağ beyin baskındır. Bu nedenle, solaklarda sol elin sağ ele göre üstün becerisinin sağ beyne; sağlamlarda sağ elin sol ele göre üstün becerisinin sol beyne bağlı olduğu rahatlıkla söylenebilir analizi ile beyin ve uzuvlar arasındaki çapraz ilişki ve etkileşime dikkat çekmiştir.

Hemisfer farklılıkların fiziksel yanallığa sebep olabilecek bilimsel analizlerinin ışığında, insanların psiko-sosyal yeterlilikleri ve özelliklerinin problem çözme becerilerinde herhangi bir farklılığa sebep olup olmayacağı merakımızdan hareketle yapmış olduğumuz araştırmamızda El tercihi sağlık ve solak sporcuların problem çözme becerileri ölçeğinden aldıkları puanlarının ortalamaları arasında solaklar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Pulur vd. (2012) üniversite eğitimi gören üst düzey sporcuların problem çözme becerilerinin cinsiyet, spor yılı ve branş değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapmış oldukları bilimsel araştırmada, sporcuların spor yılı değişkenine göre, PÇE puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiş aynı araştırma analizine göre, deneyimli sporcuların daha az deneyimli sporculara oranla problem çözme ve değerlendirmede daha fazla kendine güvenli hareket ettiklerini göstermektedir. Spor ile uğraşma süreci ve kıdemi arttıkça sporcuların kendine güvenli bir problem çözme davranışı sergiledikleri söylenebilir, tespitleri araştırma sonucumuzu destekler niteliktedir.

Yine İnce & Şen (2006), basketbol takımları ve sporcuları çerçevesinde yapmış oldukları bilimsel araştırmada; Takımların problem çözme beceri ortalamaları birbiri ile karşılaştırıldığında; Ceyhan Belediye Spor Kulübü'nde oynayan sporcuların problem çözme becerilerinin, Çukurova Üniversitesi Spor Kulübü'nde oynayan sporcularından daha iyi çıktığı ve anlamlı farklılık yarattığı belirlenmiştir. Bu farklılığın Ceyhan Belediye Spor Kulübü'nde oynayan sporcuların lehine olması, oyuncuların I. ligde oynaması ve fizyolojik-spor yaşlarının da fazla olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Sonuç analizi araştırmamızı destekler niteliktedir.

Araştırmada, katılımcıların problem çözme becerilerinin göz tercihi değişkeni açısından incelenmiş ve sol gözü baskın olanlar ile sağ gözü baskın olanlar arasında problem çözme becerilerinde istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bulgular sol gözü baskın sporcuların sağ gözü baskın olanlara göre daha yüksek problem çözme becerilerine sahip olduğu görülmektedir.

El ve göz tercihi konusu daha çok eğitimcilerin üzerinde durmaları gereken bir konudur. Çocuk yazı yazmaya başlarken eğitimciler el tercihi bakımından onu yönlendirebilmektedir. Bu yüzden el tercihinin bakarak beynin fonksiyonel asimetrisi hakkında karar vermek her zaman doğru olmayabilmektedir. Eğitimle kazandırılmış el tercihi o kişinin beyin fonksiyonları ile ilgili gerçek bilgiyi yansıtmamaktadır. Bu yüzden araştırmacılar, eğitimin veya kültürel herhangi etkinin değiştiremeyeceği, ancak lateralizasyonu doğru olarak yansıttığı bir yöntemin arayışı içine girmişler ve baskın gözün beynin fonksiyonel asimetrisini doğru olarak yansıttığını bildirilmişlerdir. Baskın göz; anahtar deliğinden

bakarken, tüfekle nişan alırken veya mikroskop kullanırken tek gözle bakıldığında tercih edilen gözdür ve eğitimden veya yönlendirmeden etkilenmemektedir. Buna bağlı olarak birçok araştırmacı beyindeki gerçek lateralizasyonu saptamak, bu konuda temel ve güvenilir bir sonuca ulaşmak için baskın gözün saptanması gerektiğini vurgulamışlardır. İlk olarak baskın gözden söz eden kişi Rosenbach (1903)'tır.

Miles (1930) baskın göz ile el tercihi arasındaki ilişkiye dikkat çekmiş ve her zaman ikisi arasında uyumun bulunamayacağına değinmiştir. İnsanlarda el tercihleri incelendiğinde sol el tercihinin toplumlardaki dağılımının onda bir oranında olduğu görülür. Sol elini tercih eden kişilerin üçte birinde sol göz baskındır. El tercihi ile baskın göz arasındaki ilişki tam açıklığa kavuşmamıştır. Bunun nedeni baskın göz ölçümü sırasında el hareketlerinin ve el tercihinin bu işlemi etkilemesidir. Birçok insan günlük işlerini görürken veya beceri isteyen görevleri yerine getirirken sağ ellerini kullanmayı tercih ederler. Bunun gibi yine birçok insan, tek gözünü kullanarak bakması gereken durumlarda; örneğin fotoğraf çekerken, nişan alırken veya teleskopla inceleme yaparken sağ gözleri ile bakmayı tercih etmektedir. Burada tercih edilen göz baskın gözdür. Diğer taraftan toplumda bulunan kişilerin %20'sin- de yazı eli tercihinin görüldüğü tarafın karşısında bulunan taraftaki gözün, baskın olduğu görülür. Bu durum, çapraz el-göz dominansı olarak adlandırılır. Böyle kişiler biyolojik olarak uygun olan elleri ile yazı yazmamaktadır. El tercihleri anne-baba veya eğitimcilerin yönlendirmeleri ile değiştirilebildiği halde, göz tercihi eğitimle, sosyal baskı veya diğer çevresel etkenlerle değişmemektedir. Çapraz el-göz dominansının özellikle okuma güçlüğü gibi sıkıntılara neden olabileceği saptanmıştır (Gürez, 2013).

El tercihi dominant sağlık olanların yaklaşık %90'ı daha kaliteli beceriye sahiptir. Bu ilişki tam anlaşılmasına rağmen sağ elliler sol ellilerden daha fazla sportif uğraşları tercih ederler. Diğer taraftan, sol elliler sağ ellilerle karşılaştırıldığında okuma, koleksiyon ve sinema veya tiyatroya gitme gibi aktiviteleri tercih ettiği belirlenmiştir. Her iki elini kullanabilenlerin müzik yapma, resim çizme ve el becerisi gibi aktiviteleri tercih ettiği görülmüştür. Ancak bazı spor branşlarında (basketbol, kriket, tenis) sol ellilerin yüksek düzeyde temsil ettikleri görülmüştür. Bu durum sol ellilerin sağ ellilerden doğuştan gelen daha fazla nöropsikolojik avantaja sahip olması veya sol ellilerin belirli sporlarda stratejik veya taktiksel avantaja sahip olduklarından kaynaklanabilir. Analizi araştırmamızın solak sporculara yönelik farkındalık sonucunu destekleyebilir niteliktedir (Cardinal, 2005).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sporcuların sağlamlık ve solaklık ayırımına göre problem çözme becerilerindeki farklılık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmamızda yapılan analizler çerçevesinde el tercihi sağlık ve solak sporcuların problem çözme becerileri analizinde solaklar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Yine araştırma bulgularımıza göre göz kullanımı daha baskın olan tercihlerinde, sol gözü baskın sporcuların sağ gözü baskın olanlara göre daha yüksek problem çözme becerilerine sahip olduğu görülmektedir.

Literatürde sağlık ve solak sporcuların, problem çözme becerilerine yönelik bilimsel araştırmaların sınırlı olmasından dolayı, bu araştırma, çalışma grubu hem sağlık hem de solak ve her iki ellilerin sayısı çoğaltılıp farklı değişkenler çerçevesinde tekrardan yapılabilir. Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğunun sağlık olması eğitim yöntemi ve teknikleri sağlamlara göre planlanmış olması, solakların daha fazla problem yaşamasına ve sorunları çözebilmek üzere daha fazla beceri sahibi olma zorunluluğu çerçevesinde kısmen de olsa daha ön planda olmalarını sağlamış olabilir. Dünyanın sol tarafını kullanmayı tercih eden kişilere göre eğitim yöntemi geliştirilmesi önerilebilir. Her iki eli insanların, sağlık ve solak insanlar ile problem çözme becerileri mukayese edilerek, insanların her iki uzuvlarını daha etkin kullanabileceği yanal transfer eğitim ve beceri programları geliştirilerek, problem çözme becerileri seviyesi geliştirilebilir. Tüm bu çalışmalar bayanlar üzerinde de yapılabilir.

6. ETİK BEYANI

Bu çalışmada sunulan veriler 2019 yılında elde edildiği için etik beyan alınmamıştır.

7. YAZAR KATKILARI

AGY ve KÖ çalışmayı tasarlamış olup, AGY verileri toplayıp analizlerini yapıp makale taslağını hazırladı. KÖ ve AOE literatür taraması ve hazırlanan araştırma taslağını makale formatına dönüştürdü.

8. KAYNAKLAR

Alexandru, M. A., & Carmen, G. G. (2013). Neuromuscular control and lateralization in the game of tennis. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 76, 553-558.

- Alibeik H., Angaji, A., Pouriamanesh, S., & Movallali, G. (2011). The Correlation between left-sidedness and intelligence as an advantage for persistence of left-handed frequency in human evolutionary pathway. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(6): 1517-1524.
- Bingham, A. (1998). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Cardinal, B. J. (2005). Does physical activity behavior vary by handedness? *American Journal of Health Promotion*, 19(6), 397-400.
- Dane, Ş. (1990). *Kedilerde vücut ağırlığı, sağ ve sol beyin ağırlığı ve pençe tercihi arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi.
- Demircan, Ö., & Erözden, A. (1994). Sözlük kaynakçası. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 5, 323-357.
- Doğar, Y., & İlhan, Ş. (2019). Farklı el tercihinde bulunan sporcuların el reaksiyon sürelerinin karşılaştırılması ve reaksiyon süresinin zeka seviyesiyle ilişkisi. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(3), 10-19.
- Erhan, S. E., & Gerek, Z. (2018). The Role of hand, eye, and ear lateralization in the sense of rhythm of the athletes. *Journal of Education and Training Studies*, 6(n4a), 63-71.
- Gelbal, S. (1991). Gelbal, S. (1991). *Problem çözme becerisinin öğretimle geliştirilmesi, eğitimde arayışlar 1. Sempozyumu, eğitimde nitelik geliştirme*. Özel Kültür Yayınları, İstanbul.
- Ghayas, S., & Adil, A. (2007). Effect of handedness on intelligence level of students. *J Indian Acad Appl Psychol*, 33(1), 85-91.
- Grimshaw, G. M., & Wilson, M. S. (2013). A sinister plot? Facts, beliefs, and stereotypes about the left-handed personality. *Laterality: Asymmetries of Body, Brain and Cognition*, 18(2), 135-151.
- Guyton, A. (1986). *Tıbbi fizyoloji* (Textbook of Medical Physiology/), Çevirenler: Nuran Gökhan, Hayrinnüssa Çavuşoğlu, I (Vol. 302). İstanbul: Merk Yayıncılık.
- Gürez, C. (2013). İlimizde baskın göz oranı. *Medical Journal of Bakirkoy*, 9(2).
- Hepner, P. P., & Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem-solving inventory. *Journal of counseling psychology*, 29(1), 66.
- Hepner, P. P., Baumgardner, A., & Jackson, J. (1985). Problem-solving self-appraisal, depression, and attributional style: Are they related? *Cognitive therapy and research*, 9(1), 105-113.
- İnce, G., & Şen, C. (2006). Adana İli'nde deplasmanlı ligde basketbol oynayan sporcuların problem çözme becerilerinin belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 5-10.
- Kaya, A., Balay, R., & Göçen, A. (2012). Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bilme, uygulama ve eğitim ihtiyacı düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 1303-5134.
- Miles, W. R. (1930). Ocular dominance in human adults. *The Journal of General Psychology*, 3(3), 412-430.
- Nicholls, M. E., Chapman, H. L., Loetscher, T., & Grimshaw, G. M. (2010). The relationship between hand preference, hand performance, and general cognitive ability. *Journal of the International Neuropsychological Society: JINS*, 16(4), 585.
- Nissan, J., Gross, M., Shifman, A., Tzadok, L., & Assif, D. (2004). Chewing side preference as a type of hemispheric laterality. *Journal of oral rehabilitation*, 31(5), 412-416.
- Ntolka, E., & Papadatou-Pastou, M. (2018). Right-handers have negligibly higher IQ scores than left-handers: Systematic review and meta-analyses. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 84, 376-393.
- Posamentier, A. S., & Krulik, S. (2008). Problem-solving strategies for efficient and elegant solutions, grades 6-12: a resource for the mathematics teacher: *Corwin press*.
- Pulur, A., Karabulut, E. O., & Koç, H. (2012). Farklı branşlardaki üst düzey üniversiteli sporcuların problem çözme becerilerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 1-6.
- Rosenbach, O. (1903). Ueber monokulare Vorherrschaft beim binikularen Sehen. *Munchener Medizinische Wochenschrift*, 30, 1290-1292.
- Sahin, N., Sahin, N. H., & Hepner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Smits, R. (2011). The puzzle of left-handedness: *Reaktion Books*.
- Tan, Ü. (1991). Beyinde asimetri ve sağlamlık üzerine (p. 4), *Bilim ve Teknik. Cumhuriyet*. 10; 246.
- Uysal, S. A., Ekinci, Y., Çoban, F., & Yakut, Y. (2019). Edinburgh el tercihi anketi Türkçe güvenilirliğinin araştırılması. *Journal of Exercise Therapy and Rehabilitation*, 6(2), 112-118.
- Yazıcı, A. G. (2012). *Aktif spor yapan sporcuların lateralizasyon düzeyleri ile dinamik ve statik denge ve bazı fiziksel özelliklerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yeo, R. A., Gasparovic, C., Merideth, F., Ruhl, D., Doezema, D., & Mayer, A. R. (2011). A longitudinal proton magnetic resonance spectroscopy study of mild traumatic brain injury. *Journal of neurotrauma*, 28(1), 1-11.

Yeo, R. A., Ryman, S. G., Van Den Heuvel, M. P., De Reus, M. A., Jung, R. E., Pommy, J., & Morrow, E. M. (2016). Graph metrics of structural brain networks in individuals with schizophrenia and healthy controls: group differences, relationships with intelligence, and genetics. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 22(2), 240-249.

Farklı Spor Dalları İle İlgilenen Sporcuların Depresyon Durumlarının İncelenmesi

Investigation of Depression Situations of Athletes of Different Sport Branches

Oktay KIZAR¹

¹Bingöl Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bingöl, Türkiye.

• Geliş Tarihi: 18.11.2020

• Kabul Tarihi: 22.12.2020

• Yayın Tarihi: 30.12.2020

ÖZ: Bu çalışmada, farklı spor branşları ile ilgilenen sporcuların depresyon ile ilişkili faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubu, Bingöl ilinde basketbol, futbol, voleybol ve atletizm branşlarında faaliyet gösteren 238 amatör sporculardan oluşmaktadır. Bu sporcuların 128'i kadın, 110'u erkeklerden oluşmaktadır. Veriler araştırmacının hazırladığı Kişisel Bilgi Formu ve Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) aracılığıyla elde edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde iki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova ve Tukey testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p \leq 0,05$ olarak belirlendi. Analizler için Spss 20 istatistik paket programı kullanılmıştır. Sonuç olarak, sporcuların eğitim düzeyi, ailenin sporcu çocuklarına yönelik tutum ve davranış tarzı, baba eğitim düzeyi, baba meslek ile sporcuların yaptıkları spor branşına göre depresyon düzeyini lehinde anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır $p < 0,05$.

Anahtar Kelimeler: spor branşı, depresyon, eğitim, aile, tutum, davranış.

ABSTRACT: In this study, it was aimed to determine the factors related to the frequency of depression of athletes interested in different sports branches. The research group consists of 238 amateur athletes operating in the branches of basketball, football, volleyball and track and field in Bingöl. These athletes consist of 128 women and 110 men. The data were obtained through the Personal Information Form and the Beck Depression Scale (BDI) prepared by the researcher. In the evaluation of the data, the t-test was used for the comparison of quantitative continuous data between two independent groups, and the One-way Anova and Tukey tests were suitable for the comparison of quantitative continuous data between more than two independent groups. The level of significance was set as $p \leq 0,05$. For analysis was used, Spss 20 statistics package program. As a result, were found significant differences in favor of the depression level according to the education level of the athletes, the attitude and behavior style of the family towards the children of the athletes, the education level of the father, and the sports branch of the athletes $p < 0,05$.

Keywords: sports branch, depression, education, family, attitude, behavior.

1. GİRİŞ

Spor ve fiziksel faaliyetler beden sağlığı üzerine olumlu etkilerinin yanında ruh sağlığı açısından yararları bulunmaktadır. Son dönemlerde ergenler ile ilgili yapılan çalışmalarda fiziksel etkinliklerin kendilik algısı, yaşıt ve anne-baba ilişkileri yanı sıra akademik başarı düzeyinde olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Van ve Johnson, 1995; Faigenbaum, 2000; Karakaya ve ark., 2006). Ergenlik döneminde yapılan fiziksel aktivitenin gençlerin kendilerini daha sağlıklı ve formda hissetmelerinin yanında beden sağlıkları açısından da yararlı olduğu bildirilmiştir (Meffulli, 1992; Açıkada, 2004).

Spor ve fiziksel etkinliklerde stres, kaygı ve depresyon düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; benlik saygısı ile kendilik algısı arasında ise doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur (Berger & Owen, 1983). Bununla birlikte düzenli egzersiz yapan ergenlerin anne ve babalarıyla daha az çatışma yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca düzenli egzersiz yapan ergenlerin daha az depresif belirti ve madde kullanımı daha az olduğu bulunmuştur. Sporun bilinen bu olumlu etkileri kimi zaman ruhsal hastalıklarda da kullanılmaktadır. Bununla birlikte kişinin onaylanmama korkusu yaşaması insan olarak başarısız olma kaygılarını artırmaktadır. Ayrıca bireyde saygınlığı yitirme, zayıf görülme gibi duygu ve davranışlar kişinin depresyon durumların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Gilbert & Allan, 1994; Tuzcuoğlu & Korkmaz, 2001). Duygulanma bozuklukları; coşkulu duyguları ifadenin aşırı karışımı ve onları yönetmede yetersizlik şekli olarak tanımlanmaktadır. Depresyon; kişide karamsarlık, duraklık hali olarak yansımaların yanında çaresizlik, suçluluk duygusu, dürtü ve güdülerde yavaşlama belirtileri göstermektedir. Bunun yanında sosyal ilişki, etkileşim ve bilişsel çözülüm gibi belirtiler göstermektedir. Ayrıca psikopatoloji alanında duygu durum bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Tegin, 1990; Tuzcuoğlu & Korkmaz, 2001). Depresif duygu hali sorunu gösteren kişilerde bilişsel, sosyal ve biyolojik sistemde farklı düzeyde sapmalar meydana gelmektedir.

Depresyon kuramsal olarak davranışçı yaklaşım, psikoanalitik yaklaşım ve bilişsel yaklaşım olarak üç şekilde tanımlanır. Depresyonda olan kişiler olumsuz hâlleri belirlemede gerçekçi olmayıp, gerçeküstü düzeyde negatif bir durum göstermektedirler. Bu nedenle kendilerini aşırı şekilde beceriksiz, yeteneksiz olarak görebilmektedirler (Myers, 1987). Depresyona bakış açısında bilişsel kuram önemli yer tutar. Bu kuram Kelly, Bandura, Beck gibi araştırmacıların çalışma yaklaşımlarından bir bölümünü oluşturmaktadır (Pervin, 1996). Beck'e göre bilişsel saptırma, şahsın çeşitli uyaran durumlara karşın olumsuz düşünme, algılama ve yorumlama biçimi olarak tanımlanmaktadır (Tegin, 1987). Depresyonun oluşumunda sosyal, psikolojik ve biyolojik insan organizmasında önemli etkenler olduğunu söyleyebiliriz.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 sezonu Bingöl ilinde profesyonel ve amatör olarak basketbol, futbol, voleybol ve atletizm branşlarında faaliyet gösteren sporcular oluşturmaktadır. Örneklemi; 2018-2019 sezonu Bingöl ilinde basketbol, futbol, voleybol ve atletizm branşlarında faaliyet gösteren 128'i kız, 110'u erkek olmak üzere toplam 238 amatör sporcudan oluşmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmacı, anketlerin uygulanacağı kulüplerdeki ilgili yöneticiler ile görüşüp gerekli izinleri aldıktan sonra kulüplere giderek sporculara anketin açıklaması yapılmış olup, sporcuların soruları sağlıklı bir şekilde cevaplamasına yardımcı olmuştur. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar;

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu, katılımcıların yaş, spor yaşı gibi özelliklerinin yanı sıra kulübünün bulunduğu kategori dalını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan sorulardan oluşturulmuştur.

Beck Depresyon Ölçeği: Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck vd. (1961) tarafından geliştirilmiştir. Depresyonda görülen bilişsel, duygusal, motivasyonel eğilimleri ölçmeyi amaçlamaktadır (Beck, vd., 1961; Beck, vd., 1978). BDE 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınacak puanlar 0-63 arasında değişmektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 22.00 yazılımı aracılığı ile elektronik ortama aktarılarak çeşitli istatistiksel analizler uygulanmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla normallik testi yapılmış olup verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda parametrik testler uygulanmıştır. Cinsiyet değişkenlerine göre Sporcuların Depresyon Durumları Ölçeği yaptıkları spor branşı farklılığını saptamak için parametrik testlerden T testi yapılmıştır. Katılımcıların yaşları, aile gelir, eğitim durumu, aile tutum ve davranış durumuna göre Beck depresyon ölçeği alt boyutlarının ortalamaları arasındaki farklılığı saptamak için Anova testi uygulanmıştır. Alt boyutlar arasındaki ilişki Anova testi uygulanarak analiz edilmiştir. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi ($p < 0.05$) olarak alınmıştır.

3. BULGULAR

Beck depresyon puanlarının yaş değişkeni için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve post-hoc Tukey testi sonucuna göre 15-19 yaş grubu ile 20-25 yaş grubu arasında 15-19 yaş grubu lehine ($p < 0.05$); aile tutum ve davranış değişkenine göre demokratik grup ile otoriter grup arasında otoriter grup lehine ($p < 0.05$); eğitim durumu değişkenine göre okuryazar değil ile lise grubu arasında okuryazar değil grubu lehine ($p < 0.05$); baba eğitim durumu değişkenine göre baba okuryazar değil grubu ile ön lisans arasında okuryazar değil grubu lehine ($p < 0.05$); baba meslek durumu değişkenine göre baba çalışmıyor grubu ile memur ve işçi meslekleri arasında baba çalışmıyor grubu lehine ($p < 0.05$); spor branşı durumu değişkenine göre futbol ile voleybol branşı ve basketbol ile voleybol branşları arasında, futbol branşı ile basketbol branşı lehine ($p < 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de incelenmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet değişkeni Beck Depresyon T Testi sonuçları

Cinsiyet	n	X	ss	t	p
Erkek	108	24,47	4,45	,682	.049
Kadın	49	23,85	5,56		

Tablo 1 'de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği puanları aritmetik cinsiyet ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-0,682$; $p<0,05$).

Tablo 2. Yaş değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Yaş	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
15-19	2	20,000	1.156	G.Arası	747,45	3	249,15	4,955	0,02	1-2
20-25	129	20,410	1,157	G.İçi	11765,45	234	50,28			
26-30	53	22,169	1,371	Toplam	12512,90	237				
30 ve üstü	54	24,796	5,107							
Toplam	238									

Tablo 2'de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,955$; 02). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin Tukey çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Beck depresyon puanlarının yaş değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Tukey testi sonucunda 15-19 yaş grubu ile 20-25 yaş grubu arasında 15-19 yaş grubu lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, 15-19 yaş grubundaki sporcuların depresyona girme ihtimalleri daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Gelir değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Gelir	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Düşük	21	0,197	1,670	G. Arası	672,90	2	149,15	4,632	0,46	Yok
Orta	195	2,010	1,635	G. İçi	10930,30	235	51,28			
Yüksek	22	2,207	2, 218	Toplam	11603,20	237				
Toplam	238	1,415	1,523							

Tablo 3'de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=4,632$; 46).

Tablo 4. Ailenin sporcu çocuklarına yönelik tutum ve davranış değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Aile Tutum	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Demokratik(1)	58	4,610	1,152	G. Arası	579,90	3	193,30	3,791	0,01	1<3
Koruyucu(2)	115	2,175	1,150	G. İçi	11933,00	234	50,99			
Otoriter(3)	51	0,351	1,201	Toplam	12512,90	237				
İlgisiz(4)	14	2,527	2,154							
Toplam	238	1,665	1,657							

Tabloda 4'de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının aile tutum ve davranış değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tutum ve davranış ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur

(F=3,791; 01). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Dağılımlar homojen olmadığı için değişkenlerin hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanıldı. Beck depresyon puanlarının aile tutum ve davranış değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Tukey testi sonucunda demokratik grubu ile otoriter grubu arasında istatistiksel olarak ($p<0,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, otoriter tutum ve davranışta bulunan aileden gelen sporcuların depresyona girme ihtimalleri daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Eğitim düzeyi değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Eğitim Durumu	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Okuryazar değil (1)	34	19,382	7,804	G. Arası	451,32	3	150,44	2,919	0,03	1<3
İlköğretim(2)	131	21,419	6,669	G. İçi	12061,58	234	51,54			
Lise(3)	62	23,596	4,747	Toplam	12512,90	237				
Ön lisans(4)	11	23,545	3,696							
Toplam	238									

Tabloda 5’de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=2,919; 03). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Beck depresyon puanlarının eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Tukey testi sonucunda okuryazar değil ile lise grubu arasında okuryazar değil grubu lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, okuryazar değil olan sporcuların depresyona girme ihtimalleri daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 6. Baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Baba Eğitim	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Okuryazar değil (1)	26	18,923	7,093	G. Arası	477,99	3	159,33	3,098	0,02	1<4
İlköğretim(2)	107	21,108	8,257	G. İçi	12034,91	234	51,43			
Lise(3)	68	23,102	6,413	Toplam	12512,90	237				
Ön lisans(4)	37	23,405	4,693							
Toplam	238									

Tabloda 6’da görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=3,098; 02). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin Tukey çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Beck depresyon puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Tukey testi sonucunda baba okuryazar değil grubu ile ön lisans arasında okuryazar değil grubu lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, baba eğitim durumu okuryazar değil bulunan aileler grubundaki sporcuların depresyona girme ihtimalleri daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 7. Baba meslek düzeyi değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Baba Meslek	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Çalışmıyor(1)	83	18,923	8,586	G. Arası	1705,76	3	568,58	12,311	0,00	1<2,
Memur (2)	63	21,108	5,503	G. İçi	10807,14	234	46,18			1<3
İşçi(3)	83	23,102	5,398	Toplam	12512,90	237				
Emekli(4)	9	23,405	7,859							
Toplam	238									

Tabloda 7’de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının baba meslek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=12,311; 00). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin Tukey çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Beck depresyon puanlarının baba meslek durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Tukey testi sonucunda baba çalışmıyor grubu ile memur ve işçi meslekleri arasında baba çalışmıyor grubu lehine istatistiksel olarak (p<0,05) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, baba meslek durumu çalışmıyor bulunan grubundaki sporcuların depresyona girme ihtimalleri daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyut arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 8. Katılımcıların spor branşı düzeyi değişkenlerine göre Beck Depresyon Ölçeği Anova sonuçları

f, x ve ss değerleri				Anova Sonuçları						
Baba Meslek	n	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Futbol(1)	50	22,400	6,253	G. Arası	1460,93	3	486,97	10,311	0,00	1<3,
Basketbol(2)	139	23,208	6,043	G. İçi	11051,97	234	47,23			1<2
Voleybol(3)	35	16,200	8,817	Toplam	12512,90	237				
Atletizm(4)	14	19,571	10,566							
Toplam	238									

Tabloda 8’de görüldüğü üzere, Beck depresyon ölçeği aritmetik ortalamalarının katılımcıların spor branşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=10,311; 00). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin Tukey çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Beck depresyon puanlarının spor branşı durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Tukey testi sonucunda futbol branşı ile voleybol branşları arasında, basketbol branşı ile futbol ve basketbol branşı grubu lehine istatistiksel olarak (p<.05) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, futbol ve basketbol spor branşlarının karşılıklı mücadele gerektiren spor dalları sebebiyle sporcuların depresyona girme ihtimalleri daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyut arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>.05).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada sporcuların yaş grupları arasında, ailenin sporcu çocuklarına yönelik tutum ve davranış değişkenine göre, sporcuların eğitim durumlarına göre, baba meslek durumu ve sporcuların yaptıkları spor branşı durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Sporcuların psikolojik becerilerini değerlendirme ölçeğinin hedef belirleme ve mental hazırlık, zorluklarla baş edebilme yeteneği, konsantrasyon, öğrenmeye açık olabilme, güven ve başarı motivasyonu alt boyutlarında ve toplam puanda profesyonel lisanslı sporcular lehine anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Profesyonel ve amatör sporcular arasındaki iş ahlakı, sporcu psikolojisi gibi faktörlerde büyük farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Psikolojik olarak daha çok yardım almaya müsait olarak profesyonel sporcuların mesleki ahlaka daha çok sahip olduğu da görülmektedir.

Bunun sebebi ise profesyonel sporcuların futbolu meslek olarak görmeleri, amatör sporcuların ise büyük birçoğunun ek gelir veya eğlenmek amaçlı futbol oynadığı düşünülmektedir.

Katılımcıların yaş aralıkları ile psikolojik becerileri arasındaki ilişki zorluklarla baş edebilme yeteneği boyutunda incelendiğinde 18-22 yaş aralığındaki Futbolcular ile 33 yaş üstü üzerindeki futbolcuların oranı daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebepleri arasında 18-22 yaş aralığındaki sporcuların zorluklarla başa çıkabilme özelliğini öne çıkararak kendilerini daha iyi konumda olmaları düşünülmektedir. 33 yaş ve üstü sporcular ise artık Futbolda son dönemlerini yaşadığı için zorluklarla baş edebilme yeteneği boyutunda daha iyi oldukları görülmüştür.

Baskı altında iyi performans gösterebilme boyutunda ise en düşük oran 23-28 yaş aralığındaki Futbolcular 'da görüldüğü anlaşılmıştır. Bunun başlıca sebebi ise o yaş aralığındaki sporcuların gelecekteki futbol kariyerlerini düşünerek baskı altına girdikleri ve buda performansını olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Bensiz (2016), çalışmasında, araştırma grubunun yaş değişkenine göre liderlik davranışlarından herhangi bir alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını bildirmişlerdir. Yaşları arttıkça algıladıkları antrenör davranışlarının herhangi bir alt boyutunda negatif ya da pozitif yönde bir ilişkiye rastlanamamıştır.

Aksu (2016), yapmış olduğu araştırmaya göre futbol hakemlerinin yaş ile özgüven düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu belirtmiştir. Koç (2004), araştırmasının sonucunda; "profesyonel futbolcuların yaşlarının arttıkça durumluk kaygı düzeylerini etkileyen faktörlerden daha düşük düzeyde etkilendikleri ve duygularına daha fazla hâkim oldukları" tespit etmişlerdir.

Yücel (2003), taekwondocular üzerinde yapmış olduğu araştırmada; Sporcuların biyolojik yaşları, antrenman yaşları, cinsiyeti, ailesinin eğitim düzeyi, müsabakalara katılım düzeyleri ve yetiştikleri çevre ile durumluk kaygı ve sürekli kaygı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Koç (2004), araştırmasının sonucunda; profesyonel futbolcuların yaşlarının arttıkça durumluk kaygı düzeylerini etkileyen faktörlerden daha düşük düzeyde etkilendikleri ve duygularına daha fazla hâkim oldukları tespit etmişlerdir. Başoğlu (2007), yapmış olduğu bir çalışmada yaş ile özgüven arasında anlamlı bir fark olmadığını bildirmişlerdir.

Genel olarak profesyonel ve amatör futbolcuların psikolojik becerileri incelendiğinde Profesyonel Futbolcuların hemen hemen her kategoride Amatör Futbolculardan üstün oldukları görülmektedir. Bunun en başlıca sebebi ise profesyonel sporcuların kazandığı para ve bu parayı kaybetmek korkusu olduğu düşünülmektedir. Bir diğer sebep ise profesyonel sporcuların yaşadığı canlı hayat olduğu da düşünebilir. Bu sebepler göz önüne alındığında Profesyonel sporcuların daha iyi şartlarda yaşamak, daha çok para kazanma isteklerinden dolayı kendilerini işine daha çok verdikleri, daha çok çalıştıkları görülmektedir

Bayram (2020) araştırmasında amatör sporcuların Futbolu daha çok keyif ve zaman geçirme olarak gördükleri için meslek olarak ele almadıkları ve bu sebepten dolayı sorumluluk, baskıyla baş edebilme gibi faktörlerden kaçındıkları için futbol alanında çok başarılı oldukları söylenememektedir. Amatör sporcularda yaş aralığı küçük olarak futbolcuların kendilerini geliştirerek Profesyonel futbolcu olarak hayatlarına devam etmek istediklerinden kendi aralarında anlamlı bir fark olduğu görüldüğünü tespit etmiştir.

Spor eğitiminde bilinçli yaklaşımlar sergilendiğinde ve refah düzeyini artırıcı maddi önlemler alındığında, sporcuların performans ve isteklilik ile başarı düzeylerinde olumlu gelişmeler olacağı düşünülebileceğinden, futbol kulüplerinin hedeflerini ve başarı kıstasını yükselterek, Futbolculara psikolojik destek sağlayarak sporcuları yetiştirmeleri önerilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Aksu, A. (2016). *Farklı klasmanlardaki futbol hakemlerinin karar verme stilleri ve özgüven düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Bayram, M., Şam, C.T., Zepak, M., & Sajedi, H. (2020). Elit düzeydeki kayak ve atletizm sporcularının fiziksel, fizyolojik ve motorik özelliklerinin karşılaştırılması, *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(3).
- Başoğlu, S.T. (2007). *Sınav kaygısı ile özgüven arasındaki erinlik döneminde incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Culotta-Hackenberg, L.S. (2002). *Empathy development and its relationship with aggressive and delinquent behavior in adolescents*. Unpublished PHD Thesis, Cleveland State University, Cleveland, Ohio.
- Erim E., Bedir D., Güler, M.Ş. & Ağduman, F. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Sporcuların psikolojik becerilerini değerlendirme ölçeği'nin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17 (1). 59-71.
- Erkan M. (2002). *Sporda iletişimin önemi ve takım performansına etkisi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.

- Türkiye Futbol Federasyonu. (2002). *Fifa ve Uefa, Futbol Oyun Kuralları Kitabı*, 44-57.
- Football Equipment and History. (2011) *International Olympic Committee (IOC)*. Erişim Tarihi: 25.10.2017
- Ganellen, R. ve Blaney, P. H. (1984). Hardiness and social support as moderators of the effects of life stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47 (1), 156-163.
- Güler, D. (2007). Amatör futbolcularda müsabaka döneminde yapılan 7 haftalık futbol antrenmanlarının bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelere etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 44-51.
- http://forum.bedenegitimi.gen.tr/spor-evrensel-kulturun-bir-parcasi_t10098.html?s=91b0a153a3a5238d24e4cc5477d15bf3&t=10098 Erişim Tarihi : 27.09.2017
- Jones L, Stuth G. (1997). The uses of mental imagery in athletics: An over-view. *Applied and Preventative Psychology*, 101- 115.
- Koç, H., (2004). Profesyonel futbolcularda durumluk kaygı düzeylerini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Malina, R.M., Ribeiro, B., Aroso & J., Cumming S.P. (2007). Characteristics of youth soccer players aged 13-15 years classified by skill. *Br J Sports Med*, 41:290-295.
- Pargman, D. (1998). *Understanding sport behavior*. New Jersey: Prentice Hall, 48, 279, 287.
- Konter, E. (2003). *Spor psikolojisi uygulamalarında yanlışlar ve gerçekler*, Dokuz Eylül Yayınları.
- Yücel, E. (2003). *Taekwondocuların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve müsabakalardaki başarılarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Futbolcuların Başarı Hedefleri ve Spor Karakterleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigation of the Relationship Between Football Players' Achievement Goals and Sports Characters

Esin KAPLAN¹ , Onur AKYÜZ²

¹Yozgat Bozok Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Yozgat, Türkiye.

²Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

• Geliş Tarihi: 20.11.2020

• Kabul Tarihi: 20.12.2020

• Yayın Tarihi: 30.12.2020

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, futbolcuların başarı hedefleri ve karakterleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmaya, Türkiye Futbol Federasyonu 3. Ligi'nde 2019-2020 sezonunda oynayan 143 erkek futbolcu gönüllü olarak katılmıştır. Gönüllü olarak katılan sporculara, kişisel bilgi formu, sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri ve spor karakter ölçeği uygulanmıştır. Korelasyon analizi sonucunda başarı hedefleri ve spor karakteri arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülmüştür ($p < 0,05$). Yaş ve spor yaşına göre bakıldığında başarı hedefi ve spor karakteri alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılıklar görülmüştür. Ancak gelir düzeyine göre spor karakteri arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Sporcuların yaş gruplarına göre hedef yönelimlerinde ustalık-kaçınma, performans yaklaşma, performans kaçınma alt boyutları ve sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Ayrıca mevcut çalışma bulguları hem spor karakteri hem de başarı hedefleri arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkinin olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak; sporcuların yaşları ve spor yaşları arttıkça karakter özellikleri olumlu olarak artmaktadır. Yaşı daha genç ve az deneyime sahip olan sporcular için başarmak diğerlerinden daha iyi yapmaktır ve hata yaparak başarısızlığa uğramaktan kaçınma davranışı göstermektedirler.

Anahtar Kelimeler: başarı hedefleri, karakter, futbol.

ABSTRACT: The aim of this study is to examine the relationship between football players' achievement goals and characters. 143 male players who play in the 2019-2020 season of Turkey Football Federation Third League voluntarily participated in the study. Personal information form, 2x2 success targets inventory and sports character scale were applied to the athletes who participated voluntarily. As a result of the correlation analysis, a negative correlation was found between achievement goals and sports character ($p < 0.05$). There were significant differences in achievement goal and sports character sub-dimensions according to age and sports age. However, no significant relationship was observed between sports characters according to income level. A statistically significant difference was found in goal orientation of the athletes according to age groups, in mastery-avoidance, performance approach, performance avoidance sub-dimensions and the 2x2 success targets inventory scale in total ($p < 0.05$). Tukey test was conducted to determine which group caused the difference. In addition, the current study findings show that there is a moderately significant negative relationship between both sports character and achievement goals. As a result; As the ages and athletic ages of the athletes increase, the character characteristics increase positively. For younger and less experienced athletes, to succeed is to be better than others, and they show the behavior of avoiding failure by making mistakes.

Keywords: achievement goals, character, football.

1. GİRİŞ

Günümüzde spor, bireyi yaşamı boyunca etkileyen fizyolojik ve psikolojik etkilere sebep olmaktadır. Sporun, karakter geliştirmeye, eleştirel düşünme tekniklerini tanımlamaya ve sporcu olmayanların deneyimlemediği bilişsel ilerleme sağlamaya yardımcı olduğu söylenir (Vogt & Miller, 2019). Karakterin tanımı konusunda fikir birliği yoktur. Aslında, araştırmaları ve yazıları karaktere odaklanan akademisyenler kadar çok tanım var gibi görünmektedir (Crossan vd., 2013). Karakter, Türk Dil Kurumu (2020)'na göre, bireyi başkalarından ayıran, bireyin kendine özgü yapısını ortaya koyan temel özelliktir.

Karakter tartışmasında, kişilik özelliklerine, değerlere ve erdemlere odaklanıldığını söyleyebiliriz. Karakterin bazı boyutları, özellikle bazı özellikler miras alınır. Erdemler, değerler ve diğer birçok özellik erken çocukluk döneminde gelişir ve eğitim, aile etkileri, erken rol modelleri, iş ve sosyal deneyimler ve diğer yaşam olayları sonucunda değiştirilir. Böylece bireyler kendi karakter güçlerini geliştirebilirler (Crossan vd., 2013). Karakter gelişiminin önemi,

kişinin kişisel özelliklerinin uyumlaştırılması, iyi muhakeme uygulanması ve kişinin en iyisini yapmaktan gurur duymasıdır (Madigan, 2016).

Sporun oluşturduğu özel erdemleri belirlemesi istendiğinde, çoğunluk sıkı çalışma ve azim gibi başarılarla ilgili erdemleri belirler. Bazıları ekip çalışması ve zayıflık gibi sosyal erdemlerden bahseder. Aslında, spora katılımın onlara adalet ve dürüstlük gibi diğer ahlaki erdemleri öğretip öğretmediği sorulduğunda, çoğu sporcu ve antrenörün düşündüğünü görürüz. Amerikalı eski yol bisikleti yarışçısı olan Lance Armstrong'un karakterini tanımlamak için üç özellik listelediğini belirtmek gerekir: "güçlü, yararlı ve iyimser". Bu tanımlamada adalet ve dürüstlükten bahsedilmemiştir (Power & Sheehan, 2014).

Karakter alışkanlığı hem bizi mümkün kılan hem de kısıtlayan hem de üretken olabileceğimiz başka alışkanlıklarla birlikte oluşur. Alışkanlıklarla ilgili ilginç olan şey, çoğu zaman onlardan habersiz olduğumuzdur. Bu noktayı oldukça iyi gösteren ünlü bir söz vardır; -"Düşüncelerinizi izleyin, çünkü kelimeler olurlar. Sözlerinize dikkat edin, çünkü onlar eyleme dönüşür. Hareketlerinizi izleyin, çünkü alışkanlık haline gelirler. Alışkanlıklarınızı izleyin, karakteriniz olur, karakterinizi izleyin, çünkü sizin kaderiniz olur" (Crossan vd., 2013).

Başarı hedefleri, bireyin başarı ve başarısızlık tanımlarını, motivasyon süreçlerini, duygusal tepkilerini ve motive edici davranışlarını (ör. Görev seçimi, çaba, sebat) düzenleyen bilişsel bir yapı sağlayarak, bireylerin başarı durumlarına atadığı anlamı temsil eder (Harwood vd., 2006). Başarı hedefi yaklaşımlarıyla ilgilenen araştırmacılar için temel hedefler, hangi başarı hedeflerinin var olduğunu, geliştirildikleri ve / veya kabul edildikleri mekanizmalar, katılım-performans-genel psikolojik iyi olma ile ilişkili psikolojik parametreler üzerindeki etkilerini anlamak olmuştur (Harwood vd., 2006). Sporda Başarı Hedefleri Kuramı önceleri "performans (ego)" ve "ustalık (görev)" olmak üzere iki hedef yönelimi şeklinde ele alınmıştır (Nicholls, 1984; Duda, 1992; Duda & Nicholls, 1992). Bu iki yönelim şekli daha sonra yaklaşma-kaçınma olarak ele alınmıştır. Bu 2x2 Başarı Hedefleri Modeli bireylerin hedef yönelimlerini "ustalık yaklaşma"- "ustalık kaçınma" ve "performans yaklaşma" - "performans kaçınma" olmak üzere dört boyutta açıklamaktadır (Elliot, 2006).

Ustalık yaklaşma hedefleri, mutlak veya kişiler arası yeterliliğe yaklaşmayı (örneğin bir göreve hâkim olma çabası) gösterir. Ustalık kaçınma hedefleri, mutlak ya da kişilerarası yetersizlikten kaçınmaya çalışmayı (örneğin, daha önce yaptığından daha kötü bir şey yapmamaya çalışmayı) temsil eder. Performans yaklaşma hedefleri, normatif yeterliliğe yaklaşmayı (örneğin diğerlerinden daha iyisini yapmaya çalışmayı) temsil eder. Performans kaçınma hedefleri ise, normatif yetersizlikten kaçınmayı (örneğin diğerlerinden daha kötü yapmaktan kaçınmayı) gösterir (Conroy vd., 2003).

Başarı hedefleri ve karakter tartışmasından yola çıkarak, bu çalışma futbolcuların başarı hedeflerini ve karakterlerini belirleyerek ikisi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye Futbol Federasyonu 3. Ligi'nde 2019-2020 sezonunda oynayan erkek futbolcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, Türkiye Futbol Federasyonu 3. Ligi'nde 2019-2020 sezonunda oynayan araştırmaya gönüllü olarak katılan 143 erkek futbolcu oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama araçları

Kişisel bilgi formu: Katılımcıların doğum tarihi, spor yaşı ve gelir düzeylerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri: Conroy, vd. (2003) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Cetinkalp (2009) tarafından yapılmıştır. "Sporda 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri" ustalık-yaklaşma, ustalık-kaçınma, performans-yaklaşma ve performans-kaçınma olarak dört alt ölçekten ve toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Envanter, "Kesinlikle katılıyorum (1)" dan "Kesinlikle katılmıyorum (7)" a doğru değişen 7'li likert tipindedir.

Bu çalışmanın örnekleminde, ustalık-yaklaşma, ustalık- kaçınma, performans-yaklaşma ve performans- kaçınma alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlılık değerleri 0.44, 0.67, 0.72 ve 0.61'dir.

Spor karakter ölçeği: Jang (2013) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlaması Görgüt & Tuncel (2017) tarafından yapılmıştır. "Spor Karakter Ölçeği" dürüstlük, anti-sosyal, merhamet, sportmenlik, adalet olmak üzere beş

alt boyut ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “Tamamen Katılıyorum (5)’dan “Hiç Katılmıyorum (1)’a doğru değişen beşli likert tipindedir.

Bu çalışmanın örnekleminde, Dürüstlük, Anti-sosyal, Merhamet, Sportmenlik ve Adalet alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlılık değerleri 0.82, 0.86, 0.45, 0.39 ve 0.71’dir

Futbolculara, veri toplama araçları araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Ölçeklerin kullanım izinleri alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 15.0 istatistik programından yararlanılmıştır. Normallik testi Kolmogorov-Smirnov analizi kullanılarak yapılmış ve verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaş grupları, spor yaşı, yıllık gelir düzeyi değişkenlerine göre spor karakter ölçeği ve başarı hedeflerine ilişkin farklılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığı Tukey testi ile tespit edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık sınırı olarak $p < 0.05$ değeri kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Sporda karakter ölçeği ve sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri puan dağılımı Tablo 1 göstermektedir.

Tablo 1. Spor karakter ölçeği ve sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri puan dağılımı

Ölçekler	n	Min.	Max.	Ort.	ss.	Çarpıklık	Basıklık
Spor Karakter Ölçeği (SKÖ) Toplam	143	97,00	132,00	113,090	9,522	,014	-1,079
Başarı Hedefleri Envanteri Toplam	143	48,00	73,00	59,622	7,055	,267	-1,088

Mevcut çalışma kapsamında toplanan veriler incelendiğinde, Sporda Karakter Ölçeği ve Sporda 2x2 Başarı Hedefleri Envanterinden elde edilen verilerin normal bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir (çarpıklık-basıklık). Ayrıca, ölçeklerin ortalama puanları sporcuların Spor Karakter Ölçeği değerlerinin yüksek olduğunu, Sporda 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri değerlerinin ise orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Sporcuların yaş gruplarına göre spor karakter özellikleri puanlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi sonuçları

Spor Karakter Ölçeği (SKÖ)	Yaş grupları	n	Ort.	ss.	F	p	Tukey
Dürüstlük	18-23 yaş (1)	43	41,279	3,361	6,987	,001	1-2 2-3
	24-29 yaş (2)	57	44,175	4,598			
	30+ yaş (3)	43	42,116	3,780			
	Toplam	143	42,685	4,183			
Anti Sosyal	18-23 yaş	43	19,720	4,142	1,734	,180	
	24-29 yaş	57	20,807	3,130			
	30+ yaş	43	19,441	4,568			
	Toplam	143	20,069	3,935			
Merhamet	18-23 yaş (1)	43	23,744	1,928	6,981	,001	1-2
	24-29 yaş (2)	57	25,333	2,206			
	30+ yaş (3)	43	24,651	2,136			
	Toplam	143	24,650	2,192			
Sportmenlik	18-23 yaş	43	13,069	1,334	,451	,638	
	24-29 yaş	57	13,280	,921			
	30+ yaş	43	13,116	1,313			
	Toplam	143	13,167	1,174			
Adalet	18-23 yaş (1)	43	11,976	2,017	5,449	,005	1-2
	24-29 yaş (2)	57	12,964	1,133			
	30+ yaş (3)	43	12,465	1,260			
	Toplam	143	12,517	1,532			
SKÖ Toplam	18-23 yaş (1)	43	109,790	7,992	7,377	,001	1-2 2-3
	24-29 yaş (2)	57	116,561	8,843			
	30+ yaş (3)	43	111,790	10,448			
	Toplam	143	113,090	9,522			

* $p < 0.05$

Tablo 2’de spor karakter ölçeği ve alt boyutlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde; Sporcuların yaş gruplarına göre spor karakter özelliklerinde dürüstlük, merhamet, adalet alt boyutları ve SKÖ toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre ise dürüstlük alt boyutunda ve ölçek toplamda 1. grup ile 2. grup arasında ve 2. grup ile 3. grup arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Merhamet ve adalet alt boyutlarında ise 1. ve 2. grup arasında farklılık vardır.

Tablo 3. Sporcuların yaş gruplarına göre başarı hedefleri puanlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi sonuçları

Sporda 2x2 Başarı Hedefleri	Yaş grupları	n	Ort.	ss.	F	p	Tukey
Uсталık Yaklaşma	18-23 yaş	43	19,953	1,174	1,311	,273	
	24-29 yaş	57	19,771	1,165			
	30+ yaş	43	19,534	1,278			
	Toplam	143	19,755	1,205			
Uсталık Kaçınma	18-23 yaş (1)	43	12,069	3,065	9,997	,000	1-2
	24-29 yaş (2)	57	8,7895	3,442			
	30+ yaş (3)	43	10,139	4,334			1-3
	Toplam	143	10,181	3,855			
Performans Yaklaşma	18-23 yaş (1)	43	18,511	1,517	7,113	,001	1-3
	24-29 yaş (2)	57	18,649	1,695			
	30+ yaş (3)	43	16,976	3,508			2-3
	Toplam	143	18,104	2,451			
Performans Kaçınma	18-23 yaş (1)	43	12,441	3,282	3,564	,031	1-2
	24-29 yaş (2)	57	10,649	3,090			
	30+ yaş (3)	43	11,953	4,163			
	Toplam	143	11,580	3,563			
BHE Toplam	18-23 yaş (1)	43	62,976	6,223	7,760	,001	1-2
	24-29 yaş (2)	57	57,859	6,490			
	30+ yaş (3)	43	58,604	7,525			1-3
	Toplam	143	59,622	7,055			

* $p<0,05$

Tablo 3’de sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri ve alt boyutlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde; Sporcuların yaş gruplarına göre hedef yönelimlerinde uсталık-kaçınma, performans yaklaşma, performans kaçınma alt boyutları ve BHE ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre ise uсталık kaçınma alt boyutunda ve ölçek toplamda 1. grup ile 2. grup arasında ve 1. grup ile 3. grup arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Performans yaklaşma alt boyutunda 1. grup ile 3. grup arasında ve 2. grup ile 3. grup arasında farklılık bulunmuştur. Performans kaçınmada ise 1. ve 2. grup arasında farklılık vardır.

Tablo 4. Sporcuların spor yaşına göre spor karakter özellikleri puanlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi sonuçları

Spor Karakter Ölçeği (SKÖ)	Spor Yaş Grupları	n	Ort.	ss.	F	p	Tukey
Dürüstlük	9-14 yıl	49	41,795	3,963	2,051	,132	
	15-20 yıl	68	43,367	4,370			
	21+ yıl	26	42,576	3,900			
	Toplam	143	42,685	4,183			
Anti Sosyal	9-14 yıl	49	19,510	4,005	,756	,472	
	15-20 yıl	68	20,338	3,712			
	21+ yıl	26	20,423	4,392			
	Toplam	143	20,069	3,935			
Merhamet	9-14 yıl (1)	49	23,918	2,039	5,222	,006	1-2
	15-20 yıl (2)	68	25,205	2,236			
	21+ yıl (3)	26	24,576	2,003			
	Toplam	143	24,650	2,192			
Sportmenlik	9-14 yıl	49	13,102	1,357	,750	,474	
	15-20 yıl	68	13,117	1,044			
	21+ yıl	26	13,423	1,137			

	Toplam	143	13,167	1,174		
Adalet	9-14 yıl	49	12,285	2,041		
	15-20 yıl	68	12,705	1,107	1,092	,338
	21+ yıl	26	12,461	1,363		
	Toplam	143	12,517	1,532		
SKÖ Toplam	9-14 yıl (1)	49	110,612	8,878		
	15-20 yıl (2)	68	114,735	9,229	2,760	,067
	21+ yıl (3)	26	113,461	10,763		
	Toplam	143	113,090	9,522		

*p<0.05

Tablo 4’de spor karakter ölçeği ve alt boyutlarının spor yaşına göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde; Sporcuların spor yaşına göre spor karakter özelliklerinde merhamet alt boyutu ve SKÖ ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre ise merhamet alt boyutunda ve ölçek toplamda 1. ve 2. grup arasında farklılık vardır.

Tablo 5. Sporcuların spor yaşına göre başarı hedefleri puanlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi sonuçları

Spor 2x2 Başarı Hedefleri	Spor Yaş Grupları	n	Ort.	ss.	F	p	Tukey
Ustalık Yaklaşma	9-14 yıl	49	20,000	1,154			
	15-20 yıl	68	19,661	1,204	1,649	,196	
	21+ yıl	26	19,538	1,272			
	Toplam	143	19,755	1,205			
Ustalık Kaçınma	9-14 yıl (1)	49	11,898	3,361			
	15-20 yıl (2)	68	9,250	3,609	8,138	,000*	1-2
	21+ yıl (3)	26	9,384	4,364			1-3
	Toplam	143	10,181	3,855			
Performans Yaklaşma	9-14 yıl (1)	49	18,510	1,487			
	15-20 yıl (2)	68	18,338	1,767	5,374	,006*	1-3
	21+ yıl (3)	26	16,730	4,368			2-3
	Toplam	143	18,104	2,451			
Performans Kaçınma	9-14 yıl (1)	49	12,530	3,542			
	15-20 yıl (2)	68	10,602	3,421	5,191	,007*	1-2
	21+ yıl (3)	26	12,346	3,416			
	Toplam	143	11,580	3,563			
BHE Toplam	9-14 yıl (1)	49	62,938	6,712			
	15-20 yıl (2)	68	57,852	6,640	9,188	,000*	1-2
	21+ yıl (3)	26	58,000	6,729			1-3
	Toplam	143	59,622	7,055			

*p<0.05

Tablo 5’de sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri ve alt boyutlarının spor yaşına göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde; Sporcuların yaş gruplarına göre hedef yönelimlerinde ustalık-kaçınma, performans yaklaşma, performans kaçınma alt boyutları ve BHE ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre ise ustalık kaçınma alt boyutunda ve ölçek toplamda 1. grup ile 2. grup arasında ve 2. grup ile 3. grup arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Performans yaklaşma alt boyutunda 1. grup ile 3. grup arasında ve 2. grup ile 3. grup arasında farklılık bulunmuştur. Performans kaçınmada ise 1. ve 2. grup arasında farklılık vardır.

Tablo 6. Sporcuların yıllık gelir düzeylerine göre spor karakter özellikleri puanlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi sonuçları

Spor Karakter Ölçeği (SKÖ)	Yıllık Gelir	n	Ort.	ss.	F	p
Dürüstlük	40bin-99bin TL	56	42,2679	4,096		
	100bin-159binTL	71	42,7324	3,960	1,000	,370
	160bin + TL	16	43,9375	5,347		
	Toplam	143	42,6853	4,183		
Anti Sosyal	40bin-99bin TL	56	19,7679	3,643		
	100bin-159binTL	71	20,2113	4,126	,303	,739
	160bin + TL	16	20,5000	4,226		

	Toplam	143	20,0699	3,935		
Merhamet	40bin-99bin TL	56	24,1964	2,243		
	100bin-159binTL	71	24,8592	2,160	2,293	,105
	160bin + TL	16	25,3125	1,956		
	Toplam	143	24,6503	2,192		
Sportmenlik	40bin-99bin TL	56	13,0714	1,218		
	100bin-159binTL	71	13,2394	1,212	,320	,727
	160bin + TL	16	13,1875	,834		
	Toplam	143	13,1678	1,174		
Adalet	40bin-99bin TL	56	12,2143	1,960		
	100bin-159binTL	71	12,6901	1,116	1,864	,159
	160bin + TL	16	12,8125	1,327		
	Toplam	143	12,5175	1,532		
SKÖ Toplam	40bin-99bin TL	56	111,5179	9,336		
	100bin-159binTL	71	113,7324	9,325	1,561	,213
	160bin + TL	16	115,7500	10,686		
	Toplam	143	113,0909	9,522		

*p<0.05

Tablo 6’de spor karakter ölçeği ve alt boyutlarının sporcuların yıllık gelir düzeyine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde; Sporcuların yıllık gelir düzeyine göre spor karakter özelliklerinde alt boyutlar ve SKÖ ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 7. Sporcuların yıllık gelir düzeyine göre başarı hedefleri puanlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi sonuçları

Spor 2x2 Başarı Hedefleri	Yıllık Gelir	n	Ort.	ss.	F	p	Tukey
Ustalık Yaklaşma	40bin-99bin TL	56	19,982	1,052			
	100bin-159binTL	71	19,591	1,213	1,687	,189	
	160bin + TL	16	19,687	1,579			
	Toplam	143	19,755	1,205			
Ustalık Kaçınma	40bin-99bin TL (1)	56	10,928	3,546			
	100bin-159binTL (2)	71	10,014	3,929	3,086	,049	1-3
	160bin + TL (3)	16	8,312	4,077			
	Toplam	143	10,181	3,855			
Performans Yaklaşma	40bin-99bin TL	56	18,410	1,856			
	100bin-159binTL	71	17,915	2,979	,715	,491	
	160bin + TL	16	17,875	1,500			
	Toplam	143	18,104	2,451			
Performans Kaçınma	40bin-99bin TL	56	11,750	3,337			
	100bin-159binTL	71	11,760	3,611	1,384	,254	
	160bin + TL	16	10,187	4,020			
	Toplam	143	11,580	3,563			
BHE Toplam	40bin-99bin TL (1)	56	61,071	6,964			
	100bin-159binTL (2)	71	59,281	6,885	3,412	,036	1-3
	160bin + TL (3)	16	56,062	7,094			
	Toplam	143	59,622	7,055			

*p<0.05

Tablo 7’de sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri ve alt boyutlarının spor yaşına göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde; Sporcuların yaş gruplarına göre hedef yönelimlerinde ustalık-kaçınma alt boyutu ve BHE ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre ise ustalık kaçınma alt boyutunda ve ölçek toplamda 1. grup ile 3. grup arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde, sporcuların yıllık 40bin-99bin TL kazanan sporcuların ustalıktan kaçınma hedef yönelimleri ve ölçek toplamı 160bin TL ve üzeri kazanan sporculara göre daha yüksektir.

Tablo 8. Spor karakter ölçeği ve sporda 2x2 başarı hedefleri envanteri arasındaki ilişki testi

		SKÖ Toplam	BHE Toplam
SKÖ Toplam	r	1	-,435**
	p		,000
	n	143	143
BHE Toplam	r	-,435**	1
	p	,000	
	n	143	143

Tablo 8 Spor Karakter Ölçeği ve Sporda 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Mevcut bulgu hem spor karakter hem de başarı hedefleri arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkinin olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında toplanan verilerin analizi Spor Karakter Ölçeği ortalama puanının yüksek, Sporda 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri ortalama puanının ise düşük olduğunu göstermektedir. Spor Karakter ortalama puanının yüksek olması karakter düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Başarı Hedefleri ortalama puanının düşük olması, sporcuların Başarı Hedeflerinin orta düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, verilerin normal bir dağılıma sahip olduğu da tespit edilmiştir.

Mevcut çalışma bulguları, yaşları 24-29 yıl olan futbolcuların spor karakter özelliklerinde dürüstlük ve spor karakter ölçeği (SKÖ) ölçek toplamda diğer yaş gruplarına göre daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Bulgularda, yaşları 24-29 yıl olan sporcuların merhamet ve adalet özelliklerinin yaşları 18-23 yıl olan sporculardan daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmada, sporcuların yaşları ilerledikçe daha adaletli ve merhametli bir karakter özelliği sergiledikleri görülmektedir. Ayrıca spor yaşı 15-20 yıl olan futbolcuların spor yaşı 9-14 yıl olan sporculara göre merhamet ve ölçek toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, sporcuların yaşlarının ve spor yaşlarının artmasıyla spor karakter düzeylerinin arttığı söylenebilir. Spor ortamında deneyim kazanmak, dürüst, adaletli ve merhametli bir karakterin oluşmasına katkıda bulunabilir. Doty (2006)'ye göre karakter bir spor ortamında öğretilir ve öğrenilebilir. Bir spor deneyimi ancak; hedef karakter geliştirmekse, çevre bu hedefe göre yapılandırılmışsa karakter oluşturabilir.

Literatür incelendiğinde sporcuların yaşlarının ve spor yaşlarının, karakter özellikleri ile ilişkilendirildiği çalışmalara rastlamak mümkündür. Öztürk & Türkmen (2018) sporcuların karakterlerini incelendiği çalışmada sporcuların yaşları ilerledikçe dürüstlük karakter puanlarının arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, sporcuların deneyim kazandıklarında olumlu anlamda karakter açısından kendilerini geliştirdikleri tespit edilmiştir. İmamli & Ünver (2018) tarafından yapılan çalışmada ise sadece dürüstlük alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yaş ilerledikçe sporcuların dürüstlük seviyelerinin arttığı şeklinde yorumlamışlardır. Siyahtaş vd. (2018) farklı branş sporcularının spor karakter özelliklerini inceledikleri çalışmada sporcuların yaş gruplarına göre spor karakter özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak, yaş değişkenine göre spor karakter özelliklerinin ortalama puanları incelendiğinde 15 yaş ve altı sporcuların yüksek puanlara sahip olduğu, anti-sosyal alt boyutta ise 24 yaş ve üzeri sporcuların yüksek puanlarda oldukları görülmektedir.

Mevcut çalışma bulguları, yaşları 18-23 yıl olan futbolcuların ustalık kaçınma hedef yönelimi ve ölçek toplamda diğer yaş gruplarına göre daha baskın olduğunu göstermektedir. Spor yaşı değişkeni incelendiğinde ise spor yaşları 9-14 yıl olan sporcuların ustalık kaçınma hedef yönelimi ve ölçek toplamı diğer yaş gruplarından daha yüksektir. Bu sonuç, sporcuların yaşları ve spor yaşları azaldıkça hata yaparak başarısızlığa uğramaktan kaçındıklarını göstermektedir. Bulgularda, performans yaklaşma hedef yönelimi yaşları 18-23 ve 24-29 yıl olan sporcuların yaşları 30 yıl ve üzeri olan sporculardan daha baskın olduğu görülmektedir. Spor yaşı değişkenine göre ise performans yaklaşma hedef yönelimi spor yaşları 9-14 ve 15-20 yıl olan sporcuların spor yaşı 21 yıl ve üzeri olan sporculardan daha baskın olduğu görülmektedir. Bu sonuç, sporcuların yaşları azaldıkça başkalarına dayalı hedeflere odaklandıklarını, yani onlardan daha iyi yapmaya çalışmayı hedeflediklerini göstermektedir.

Performans kaçınma hedef yönelimindeki farklılık ise yaşları 18-23 yıl ve 24-29 yıl olan futbolcular arasındadır. Spor yaşı değişkenine göre ise spor yaşları 9-14 olan sporcuların spor yaşları 15-20 yıl olan sporculardan daha fazla performans kaçınma hedef yönelimini hedeflediğini göstermektedir. Burada sporcuların yaşları ve spor yaşları azaldıkça diğer sporculardan daha kötü olmamayı hedeflediklerini söyleyebiliriz. Bilindiği gibi performans yaklaşımı hedefleri ve

performanstan kaçınma hedefleri, başkalarına dayalı hedefler” olarak biliniyor ve bu hedeflere odaklanan sporcular rakiplerini yendiklerinde kendilerini başarılı buluyorlar (Çepikkurt & Kale, 2019).

Literatür incelendiğinde sporcuların yaşlarının ve spor yaşlarının, başarı hedef yönelimleri ile ilişkilendirildiği çalışmalara rastlamak mümkündür. Çetinkalp (2009), çalışmasında Uсталık-kaçınma alt ölçeğinin yaş ve deneyim ile negatif ve anlamlı ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Çepikkurt ve Kale (2019), basketbolcuların başarı hedefleri ve kazanma algısı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, basketbolcuların spor yaşı ile uсталık kaçınma hedef yönelimi arasında negatif korelasyon bulmuştur. Randal Fezell Creighton üniversitesinde bir, karakterin önemini ele aldığı bir tartışmasında; “Her şeyden önce, karakteri bir insana ait bazı olumsuz olayların sorumluluğunu almaya zorlayan bir tür güçle ilişkilendiririm. Uygun olduğunda başarısızlık için sorumluluk almak, kişinin benliğine karşı dürüst olması cesarettir” demiştir (Madigan, 2016).

Tablo 8. de Spor Karakter Ölçeği ve Sporda 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri arasındaki ilişki göstermektedir. Mevcut bulgu hem spor karakter hem de başarı hedefleri arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, sporcuların yaşları ve spor yaşları arttıkça karakter özellikleri olumlu olarak artmaktadır. Yaşın ve spor yaşının büyük olması sporcuların başkalarına dayalı hedeflere odaklanmalarını azaltmaktadır. Küçük yaş ve az deneyime sahip olan sporcular için başarmak diğerlerinden daha iyi yapmaktır ve hata yaparak başarısızlığa uğramaktan kaçınmaktadırlar. Mevcut çalışmadaki bulguları değerlendirdiğimizde ve sporun karakter oluşturma yeteneğini düşündüğümüzde, sporcunun odaklandığı nokta diğer sporculardan daha iyi performans gösterme, onlardan daha kötü olmama ve başarısızlığa uğramaktan kaçınmak gibi hedef yönelimlerini benimsediği zaman karakter özellikleri azalabilir. Her sporcu kazanmak için çalışır ve buna uygun hedefler belirler. Bu hedeflere ulaşmada sporcunun karakteri, kazanma duygusunun kişide yarattığı etkiye göre şekillenebilir.

5. KAYNAKLAR

- Conroy D.E., Elliot A.J., & Hofer S.M. (2003). A 2x2 achievement goals questionnaire for sport: evidence for factorial invariance, temporal stability, and external validity. *J Sport Exerc Psychol*, 25(4):456-76.
- Crossan M., Mazutis, D., Seijts G., & Gandz J. (2013). Developing leadership character in business programs. *Academy of Management Learning & Education*, 12(2), 285-305.
- Çepikkurt F., & Kale E. K. (2019). The Relationship Between Perceptions of Winning and Achievement Goals of Female Basketball Players. *Journal of Education and Training Studies*, 7(3S), 127-133.
- Doty J. (2006). Sports Build Character? *Journal of College and Character*, 7:3, DOI: 10.2202/1940-1639.1529
- Duda J.L. (1992). *Motivation in sport setting: a goal perspective approach*. In Roberts G.C. (Ed.). *Motivation in Sport and Exercise*. Champaign, Illinois: Human Kinetics, p. 78-93.
- Duda J.L., & Nicholls J.G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84, 290-299. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.84.3.290>
- Elliot A.J. (2006). The hierarchical model of approach- avoidance motivation. *Motivation and Emotion*, 30(2), 111-116.
- Görgüt İ., & Tuncel S. (2017). Spor karakter ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(3), 149-156.
- Harwood C., Spray C.M. & Keegan R. (2006). *Achievement goal theories in sport: Approaching changes and avoiding plateaus*. In Horn, T.S. (Ed.), *Advances in Sport and Exercise Psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics. (2006) Chapter 8, 157-185.
- İmamlı H., & Ünver G. (2018). Spor karakterinin demografik nitelikler açısından incelenmesi, *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, (2018), 36-48.
- Jang C.Y. (2013). *Development and validation of the sport character scale*. Doctorate thesis, The University of Utah, USA.
- Kazak Çetinkalp Z. (2009). *Sporda hür irade kuramı ve başarı hedefi kuramının değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Madigan T. (2016). Ethics and character formation in sports: A philosophical perspective. *Ethics*, 2, 16-2016. 66-74.
- Nicholls J.G. (1984). Achievement Motivation: Conceptions of Ability, subjective experience, task choice and performance. *Psychological Review*, (1984) 91, 328-346.
- Öztürk, S.E., & Türkmen, M. (2018). Dart sporcularının spor karakterlerinin incelenmesi. 6. *Uluslararası Bilim, Kültür ve Spor Kongresi*, (25-27 Nisan 2018), Lviv Ukrayna, (2018) 848-861
- Power F.C., & Sheehan K. (2014). Moral and character education through sports, In Larry Nucci, Darcia Narvaez, (ED.), *Handbook of moral and character education*, 488-507.
- Siyahtaş A., Saraç, D., Tükenmez A., & Hocaoğlu M. (2018). Farklı branşlardaki sporcuların spor karakter özelliklerinin karşılaştırılması. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(28): 6252-6259

TDK (2020). Karakter, Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. 08.01.2020 tarihinde şu kaynaktan <https://sozluk.gov.tr/?kelime=karakter> alınmıştır.

Vogt J., & Miller J. (2019). *Sports a mind game*. sccur.org

